

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА ЛІНГВІСТИКИ
Кафедра цивільно-правових дисциплін

**«ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС»
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК**

Галузь знань 08 – Право
Спеціальність 081 – Право
Освітній ступінь – Бакалавр

Біла Церква

2019

УДК: 347(07)

Рекомендовано

Методичною комісією Білоцерківського НАУ

Протокол № 11 від 9 липня 2019 р.

Господарський процес. Навчально-методичний посібник / О.І.Настіна. – Біла Церква: БНАУ, 2019. – 80 с.

Укладач: **Настіна О.І., канд. юрид. наук, доцент**

У посібнику представлено теоретико-правові аспекти господарсько-процесуальних відносин, а також навчально-методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Господарський процес».

Навчально-методичний посібник затверджено на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін. (Протокол № __ від __.__.2019 р.)

Схвалено науково-методичною комісією факультету права та лінгвістики (Протокол № _____ від _____ 2019 р.)

Рецензент: Пахомова А.О., доцент, к.ю.н.

© БНАУ, 2019 рік

© Настіна О.І., 2019 рік

ЗМІСТ

1. ВСТУП ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	.
2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	.
3. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ	.
4. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	.
4.1. Лекції	.
4.2. Практичні заняття	.
4.3. Самостійна робота	.
5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	.
6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	.
7. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	.
8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	.
9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	.
10. ВАРІАНТИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РУБІЖНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	.
11. ТЕМИ РЕФЕРАТІВ	.
12. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	.
13. ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ	.
14. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ	.
15. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА	.

1. ВСТУП ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з навчальним планом на вивчення дисципліни «Господарський процес» для денної форми навчання виділено всього 90 академічних годин (3 кредити ECTS), у т.ч. аудиторних – 64 години (лекції – 22, практичні заняття – 22), самостійна робота студентів – 46 годин.

Опис навчальної дисципліни за показниками та формами навчання наведено в таблиці:

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>08 ПРАВО</u> (шифр і назва)	Вільного вибору студентів	
	Напрямок підготовки <u>081 Право</u> (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність: «Право»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		4-й	5-й
		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		7-й	9-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 30 самостійної роботи студента – 20	Освітній рівень: Бакалавр	22 год.	10 год.
		Практичні, семінарські	
		22 год.	8 год.
		Самостійна робота	
		46 год.	20 год.
		Вид контролю:	
іспит			

Метою вивчення дисципліни «Господарський процес» є формування у студентів-юристів постійної системи правових поглядів і знань, звичок застосування процесуального законодавства, підвищення рівня свідомості та еколого-правової культури, опанування та засвоєння студентами теоретичних знань щодо основних понять, принципів та інститутів господарського процесуального права; формування у студентів практичних навичок щодо самостійного вивчення і використання судової практики вищих судових інстанцій, спеціальної літератури з тематики курсу, самостійного розв'язання проблем, що виникають при застосуванні норм господарського процесуального законодавства, розробки правових документів, що використовуються в практичній юридичній діяльності.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС»

Модуль 1. Теоретико правові аспекти господарського процесу

Змістовий модуль 1. Теоретичні положення господарського процесуального права

Тема 1.1. Загальні положення господарського процесуального права

Тема 1.2. Учасники судового процесу. Доказування

Тема 1.3. Особливості наказного та спрощеного провадження

Тема 1.4. Вирішення спору в суді першої інстанції

Модуль 2. Процесуальні особливості оскарження судових актів

Змістовий модуль 2. Перегляд судових актів

Тема 2.1. Перегляд судових рішень в апеляційному порядку

Тема 2.2. Перегляд судових рішень у касаційному порядку

Тема 2.3. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.

Тема 2.4. Судовий контроль за виконанням судових рішень

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	всього	у тому числі					всього	у тому числі				
		л	п	лб	інд	СРС		л	п	лб	інд	СРС
Змістовий модуль 1 Теоретичні положення господарського процесуального права												
Тема 1.1	10	2										
Тема 1.2	10	2	2		2	2						
Тема 1.3.	10	2	2		1	1						
Тема 1.4	20	2			2	2						
Разом за модуль 1	50	12	8		10	10	21	1	–	–	10	10
Змістовий модуль 2. Перегляд судових актів												
Тема 2.1	10	2	6		3	3						
Тема 2.2	10	2	4		5	5						
Тема 2.3	10	2	2		3	3						
Тема 2.4	10	2	4		3	3						
Разом за модуль 2	40	12	8		10	10	21	1	–	–	10	10
Всього годин	90	22	22	–	30	40	40	8	–	–	20	20

Примітка: л – лекції, п – практичні заняття, лб–лабораторно-практичні заняття; інд – індивідуальні завдання, СРС – самостійна робота студентів.

4. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Лекції

Тема і зміст лекції	К-ть годин
Модуль 1. Теоретико правові аспекти господарського процесу	
Змістовий модуль 1. Теоретичні положення господарського процесуального права	
<p><i>Тема 1. Загальні положення господарського процесуального права</i></p> <p>Господарські суди в системі органів судової влади Джерела господарського процесуального права Принципи здійснення правосуддя господарським судом та їх зміст Значення досудового врегулювання господарських спорів Право на звернення до господарського суду Основні положення про процесуальні строки Повідомлення і виклики господарського суду учасникам справи Офіційне оприлюднення оголошень у справах певних категорій Судові витрати пов'язані з розглядом справи Розподіл судових витрат у господарському судочинстві Заходи процесуального примусу Забезпечення позову</p>	2
<p><i>Тема 2. Учасники судового процесу. Доказування</i></p> <p>Учасники справи Треті особи Представництво у господарському судочинстві Інші учасники судового процесу Основні положення про докази Показання свідків Письмові докази Речові докази Електронні докази Висновок експерта</p>	2
<p><i>Тема 3. Особливості позовного, наказного та спрощеного провадження</i></p> <p>Процесуальний порядок пред'явлення позову Підстави відкриття провадження у справ Основні засади підготовчого провадження у господарській справі Судові рішення у підготовчому засіданні Правові підстави врегулювання спору за участю судді Розгляд господарської справи Судовий наказ як особлива форма судового рішення Наслідки скасування та набрання судовим наказом законної сили</p>	4

Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження Особливості подання заяв та розгляду справи у порядку спрощеного провадження	
Тема 4. Вирішення спору в суді першої інстанції Врегулювання господарського спору за участю судді Відмова позивача від позову. Мирова угода Розгляд господарської справи Відкриття розгляду справи по суті З'ясування обставин справи та дослідження доказів Судові дебати та ухвалення рішення Фіксування судового процесу Залишення позову без розгляду Зупинення і закриття провадження у справі Види судових рішень Окрема ухвала суду	4
Разом за змістовий модуль 1	10
Модуль 2. Процесуальні особливості оскарження судових актів	
Змістовий модуль 2. Перегляд судових актів	
Тема 5. Перегляд судових рішень в апеляційному порядку Право апеляційного оскарження Порядок та строк подання апеляційної скарги Повернення апеляційної скарги Межі перегляду справи в апеляційній інстанції Повноваження апеляційної інстанції Апеляційне провадження та апеляційна скарга Відкриття апеляційного провадження Апеляційний розгляд Дії суду щодо підготовки розгляду апеляційної скарги Ухвалення судових рішень судом апеляційної інстанції	2
Тема 6. Перегляд судових рішень у касаційному порядку Право касаційного оскарження Порядок та строк подання касаційної скарги Повернення касаційної скарги Прийняття касаційної скарги та порядок її розгляд. Межі перегляду справи в касаційній інстанції. Повноваження касаційної інстанції Касаційна скарга Відмова у відкритті касаційного провадження Відкриття касаційного провадження у справі та закриття касаційного провадження	2

Підготовка справи до розгляду, розгляд касаційної справи Повноваження суду касаційної інстанції	
<p>Тема 7. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами</p> <p>Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами Судовий контроль за виконанням судових рішень Порядок звернення сторони виконавчого провадження із скаргою до суду Строки для звернення із скаргою та виконання ухвали суду Відновлення господарським судом втраченого судового провадження</p>	2
<p>Тема 8. Судовий контроль за виконанням судових рішень</p> <p>Виконання судових рішень у господарських справах Загальнообов'язковість судових рішень Застосування тимчасового обмеження фізичної особи – боржника у праві виїзду за межі України Судовий контроль за виконанням судових рішень Порядок звернення сторони виконавчого провадження із скаргою до суду Строки для звернення із скаргою та виконання ухвали суду</p>	2
Разом за змістовий модуль 2	12
Всього	22

4.2. Практичні заняття

Тема практичного заняття	К-ть годи н
Модуль 1. Теоретико правові аспекти господарського процесу	
<i>Змістовий модуль 1. Теоретичні положення господарського процесуального права</i>	
<p>Тема 1. Загальні положення господарського процесуального права</p> <p>Господарські суди в системі органів судової влади Значення досудового врегулювання господарських спорів Право на звернення до господарського суду Судові витрати пов'язані з розглядом справи Розподіл судових витрат у господарському судочинстві</p>	2
<p>Тема 2. Учасники судового процесу. Доказування</p> <p>Учасники справи Треті особи Представництво у господарському судочинстві Інші учасники судового процесу</p>	4
<p>Тема 3. Особливості позовного, наказного та спрощеного провадження</p> <p>Процесуальний порядок пред'явлення позову Підстави відкриття провадження у справ Основні засади підготовчого провадження у господарській справі Судові рішення у підготовчому засіданні Правові підстави врегулювання спору за участю судді Розгляд господарської справи</p>	2
<p>Тема 4. Вирішення спору в суді першої інстанції</p> <p>Розгляд господарської справи Відкриття розгляду справи по суті З'ясування обставин справи та дослідження доказів Судові дебати та ухвалення рішення Фіксування судового процесу</p>	2
Разом за змістовий модуль 1	10
Модуль 2. Процесуальні особливості оскарження судових актів	
<i>Змістовий модуль 2. Перегляд судових актів</i>	
<p>Тема 5. Перегляд судових рішень в апеляційному порядку</p> <p>Право апеляційного оскарження Порядок та строк подання апеляційної скарги Повернення апеляційної скарги Апеляційний розгляд</p>	4

Ухвалення судових рішень судом апеляційної інстанції	
Тема 6. Перегляд судових рішень у касаційному порядку Право касаційного оскарження Порядок та строк подання касаційної скарги Повернення касаційної скарги Підготовка справи до розгляду, розгляд касаційної справи Повноваження суду касаційної інстанції	4
Тема 7. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами Судовий контроль за виконанням судових рішень	2
Тема 8. Судовий контроль за виконанням судових рішень Виконання судових рішень у господарських справах Загальнообов'язковість судових рішень Застосування тимчасового обмеження фізичної особи – боржника у праві виїзду за межі України	2
Разом за змістовий модуль 2	12
Всього	22

4.3. Самостійна робота

Теми для опрацювання	Годин и
Модуль 1. Теоретико правові аспекти господарського процесу	
Змістовий модуль 1. Теоретичні положення господарського процесуального права	
Тема 1. Загальні положення господарського процесуального права Джерела господарського процесуального права Принципи здійснення правосуддя господарським судом та їх зміст Основні положення про процесуальні строки Повідомлення і виклики господарського суду учасникам справи Офіційне оприлюднення оголошень у справах певних категорій Заходи процесуального примусу Забезпечення позову	4
Тема 2. Учасники судового процесу. Доказування	4

<p>Основні положення про докази Показання свідків Письмові докази Речові докази Електронні докази Висновок експерта</p>	
<p>Тема 3. Особливості позовного, наказного та спрощеного провадження</p> <p>Судовий наказ як особлива форма судового рішення Наслідки скасування та набрання судовим наказом законної сили Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження Особливості подання заяв та розгляду справи у порядку спрощеного провадження</p>	4
<p>Тема 4. Вирішення спору в суді першої інстанції</p> <p>Врегулювання господарського спору за участю судді Відмова позивача від позову. Мирова угода Залишення позову без розгляду Зупинення і закриття провадження у справі Види судових рішень Окрема ухвала суду</p>	4
Разом за змістовий модуль 1	20
Змістовий модуль 2.	
<p>Тема 5. Перегляд судових рішень в апеляційному порядку</p> <p>Межі перегляду справи в апеляційній інстанції Повноваження апеляційної інстанції Апеляційне провадження та апеляційна скарга Відкриття апеляційного провадження Дії суду щодо підготовки розгляду апеляційної скарги</p>	4
<p>Тема 6. Перегляд судових рішень у касаційному порядку</p> <p>Прийняття касаційної скарги та порядок її розгляду Межі перегляду справи в касаційній інстанції Повноваження касаційної інстанції Касаційна скарга Відмова у відкритті касаційного провадження Відкриття касаційного провадження у справі та закриття касаційного провадження</p>	4
<p>Тема 7. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами</p> <p>Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними</p>	6

обставинами Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами Судовий контроль за виконанням судових рішень Порядок звернення сторони виконавчого провадження із скаргою до суду Строки для звернення із скаргою та виконання ухвали суду Відновлення господарським судом втраченого судового провадження	
Тема 8. Судовий контроль за виконанням судових рішень Судовий контроль за виконанням судових Порядок звернення сторони виконавчого провадження із скаргою до суду Строки для звернення із скаргою та виконання ухвали суду	6
Разом за змістовий модуль 2	20
Всього	40

Примітка: У розрахунку годин на виконання самостійної роботи передбачено час на виконання індивідуальних завдань

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час лекційного курсу застосовуються слайдові презентації у програмі Microsoft Office PowerPoint, роздатковий матеріал, дискусійне обговорення проблемних питань.

Практичні заняття проводяться у вигляді семінарів-практикумів з виконанням ситуаційних та розрахункових завдань – індивідуальних та в групах; лабораторних досліджень; конференцій; ділових та рольових ігор.

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль включає тематичне оцінювання та модульний контроль.

Тематичне оцінювання аудиторної та самостійної роботи студентів здійснюється на основі отриманих ними поточних оцінок за усні та письмові відповіді з предмету, самостійні, практичні та контрольні роботи.

Поточний контроль за виконанням ІНДЗ здійснюється відповідно до графіку виконання завдання.

Модульний контроль проводиться у формі комп'ютерного тестування.

Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється студентам у журнал академічної групи та електронний журнал після кожного контрольного заходу.

Підсумковий контроль навчальної діяльності студентів здійснюється у формі заліку за результатами поточного контролю (тематичного оцінювання, виконання ІНДЗ та модульного контролю) і не передбачає обов'язкової присутності студентів. Результати іспиту оприлюднюються в журналі академічної групи до початку екзаменаційної сесії.

7. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінка за лекційне заняття виставляється за активність студента в дискусії, якість конспекту.

Оцінку на практичному занятті студент отримує за виконані розрахункові, лабораторні роботи, командні проекти, зроблені доповіді, презентації, реферати, есе, активність під час дискусій.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання результатів навчання за чотирирівневою шкалою

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано завдання. Водночас здобувач вищої освіти має продемонструвати вміння аналізувати і оцінювати явища, факти і процеси, застосовувати наукові методи для аналізу конкретних ситуацій, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів, докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Добре»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано 75 % завдань. Водночас здобувач вищої освіти виявляє навички аналізувати і оцінювати явища, факти і події, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів та докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Задовільно»	Отримують за роботу, в якій правильно виконано 60 % завдань. При цьому здобувач вищої освіти не виявив вміння аналізувати і оцінювати явища, факти та недостатньо обґрунтував твердження та висновки, недостатньо певно орієнтується у навчальному матеріалі.
«Незадовільно»	Отримують за роботу, в якій виконано менш як 60 % завдань. При цьому здобувач вищої освіти демонструє невміння аналізувати явища, факти, події, робити самостійні висновки та їх обґрунтувати, що свідчить про те, що студент не оволодів програмним матеріалом.

Підсумкова оцінка дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою. Вона обчислюється як середнє арифметичне значення (САЗ) всіх отриманих студентом оцінок з наступним переведенням їх у бали за такою формулою:

$$БПК = \frac{САЗ \times \max ПК}{5},$$

де БПК – бали з поточного контролю; САЗ – середнє арифметичне значення усіх отриманих студентом оцінок (з точністю до 0,01); max ПК – максимально можлива кількість балів з поточного контролю.

Відсутність студента на занятті у формулі приймається як «0».

Критерії оцінювання за дворівневою шкалою

Під час проведення заліку навчальні досягнення студентів оцінюються за дворівневою шкалою: зараховано, незараховано.

Оцінка «зараховано» (60–100 балів) ставиться студентіві, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за фахом, здатний виконувати завдання, передбачені програмою, ознайомлений з основною рекомендованою літературою; під час виконання завдань припускається помилок, але демонструє спроможність їх усувати.

Оцінка «незараховано» (1–59 балів) ставиться студентіві, який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може продовжити навчання чи розпочати професійну діяльність без додаткових занять з відповідної дисципліни.

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		іспит	залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
64–74	D	Задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання	
1–34	F	Незадовільно (незараховано) з обов'язковим повторним вивченням	

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти за підсумкового контролю «залік»

Види робіт	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Модуль-ний контроль	ІНДЗ	Загальний бал
Максимально можлива кількість балів	10	30	10	40	10	100

9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Модуль 1. Теоретико правові аспекти господарського процесу Змістовий модуль 1. Теоретичні положення господарського процесуального права

Тема: Загальні положення господарського процесуального права

- порівняйте систему господарських, адміністративних та загальних судів України
- складіть схему / таблицю «Етапи становлення господарських судів в Україні», дайте коротку характеристику кожному етапу

Тема: Принципи господарського процесуального права

- порівняйте принципи господарсько-процесуального права із принципами інших процесуальних галузей
- охарактеризуйте систему принципів господарського судочинства через їх функціональні зв'язки та взаємний вплив
- визначте, порушення яких принципів господарського судочинства є безумовною підставою для скасування судових рішень в апеляційному або касаційному порядку, відповідь аргументуйте, а міркування законспекуйте

Задача 1

До Господарського суду АРК звернувся підприємець Галімулін П. З позовною заявою про стягнення збитків з ТОВ «Кримчанка». Після порушення провадження у справі, позивач вимагав, подавши відповідне клопотання у справі, слухання її татарською мовою. Цю вимогу він обґрунтував своєю належністю до національних меншин та тим, що в Криму регіональною мовою є саме татарська, з посиланням на п. п. 4-5 ст. 12 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів», якими передбачено, що у судах, поряд з державною мовою, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин відповідно до ЗУ «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», що гарантується державою та забезпечується за рахунок коштів державного бюджету України. Відповідач заперечив, стверджуючи, що державною мовою є українська, а додержання національної мови судочинства є одним із принципів господарського судочинства (ст. 3 ГПК України, ст. 21 Закону України «Про мови в Українській РСР», Рішення Конституційного суду України від 22.04.2008р. №8-рп/2008).

Надайте правову оцінку ситуації. Чи підлягає задоволенню клопотання позивача щодо слухання справи татарською мовою?

Задача 2

ПП звернулося до місцевого господарського суду з вимогою про стягнення збитків та визнання недійсним договору, укладеного з ТОВ. До позовної заяви було додано низку письмових доказів. В процесі розгляду справи судом було винесено ухвалу, в якій зазначалося про необхідність подання позивачем додаткових доказів за наведеним переліком. Позивач відмовився їх надавати, пославшись на їх відсутність. Свою позицію обґрунтував тим, що суд, відповідно до ст.ст. 4-7, 43, 65, 75, 82, 83 ГПК може і повинен самостійно витребувати зазначені докази у осіб, які ними володіють, в т.ч. і у відповідача, встановивши тим самим у справі об'єктивну істину. Натомість суд розглянув справу за наявними в ній матеріалами. Позивачу в задоволенні позову відмовив. Рішення обґрунтував тим, що судочинство у господарських судах здійснюється на засадах змагальності (ст. 4-3 ГПК), а тому кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень (ст. 33) ГПК.

Надайте правову оцінку діям позивача та суду. Чи є правомірним рішення суду? Про які принципи господарського судочинства йдеться та як вони між собою співвідносяться, який їх взаємовплив?

Тема: Досудове врегулювання господарських спорів

- складіть порівняльну таблицю переваг та недоліків дотримання досудового врегулювання господарських спорів (як для кредитора, так і для боржника).

Задача 1

Між ПрАТ «Катіон» та ТОВ «Електрон» виник спір з приводу виконання договору поставки електротехнічного обладнання. ПрАТ «Катіон» звернулося з позовом до господарського суду за захистом своїх порушених прав та інтересів. Представник ТОВ «Електрон» в суд не з'явився, але подав письмовий відзив на позов, де зазначив, що ПрАТ «Катіон» не було вжито заходів щодо досудового врегулювання спору (в претензійному порядку). Зазначений порядок за умовами договору поставки між ПрАТ «Катіон» та ТОВ «Електрон» було передбачено як обов'язковий для обох сторін.

Дайте правову оцінку ситуації? Як в цьому разі має діяти суд?

Задача 3

ПАТ «Аварн» 10.05.2011 р. звернулося з письмовою претензією до ТОВ «Перевізник», в якій вимагало сплати заборгованості у розмірі 200 000 грн. за поставлене обладнання.

18.05.2011 р. ПАТ «Аварн» подало позовну заяву до господарського суду Херсонської області з вимогою про стягнення з ТОВ «Перевізник» заборгованості у розмірі 200 000 грн. Проте, ТОВ «Перевізник» стверджувало, що один місяць, який встановлений ч. 1 ст. 7 ГПК України, не минув, а тому підстав для відкриття провадження у цій справі господарським судом Херсонської області немає.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи мають право господарські суди приймати до свого провадження позови, щодо яких не дотримано порядок вжиття заходів досудового врегулювання спору?

Тема: Учасники господарського процесу

- визначте співвідношення процесуального правонаступництва та процесуальної співучасті в господарському процесі

- порівняйте участь у господарському процесі посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів з участю свідків у цивільному процесі, визначте відмінності у їхньому правовому статусі

Задача 1

Упродовж судового розгляду суддя господарського суду в одному з представників відповідача впізнав заступника декана з наукової роботи юридичного факультету, який він закінчив понад 11 років тому. Вважаючи, що є обставини, які викликають неможливість його участі у справі, суддя заявив самовідвід.

Чи правильні дії судді? Як вирішуються питання про відвід і самовідвід судді господарського суду?

Задача 2

Суддя Задихайло І.І. прийняв позовну заяву від ПП «Колос» до ТОВ «Коровай» про стягнення 225 000 грн. і своєю ухвалою призначив розгляд справи на 28 січня 2012 р.

До призначення суддею господарського суду Задихайло І.І. працював юрисконсультом ТОВ «Коровай». Представнику позивача став відомий цей факт і до початку вирішення спору він заявив судді Задихайло І.І., що не довіряє йому.

Чи підлягає суддя у цьому разі відводу?

Складіть заяву про відвід судді Задихайло І.І.

Задача 3

ТОВ «Воля» (кредитор) звернулося до господарського суду з позовом про визнання

ПП «Промінь» (боржник) банкрутом.

Господарський суд ухвалою від 5 жовтня 2011 р. відповідно до ст. 79 ГПК України зупинив провадження у справі і на клопотання ТОВ «Воля» призначив бухгалтерську експертизу щодо виявлення реального стану боржника. Проведення експертизи було доручено аудитору ТОВ «Аудиторська фірма «Альянс» М. Федорову.

Як стало відомо ПП «Промінь», у III кварталі 2009 р. між ТОВ «Воля» і ТОВ «Аудиторська фірма «Альянс» було укладено договір про надання постійних аудиторських послуг. У виконанні цього договору брав участь М.Федоров.

Чи є підстави для відводу експерта? Якщо так, то складіть заяву про відвід експерта. Які права й обов'язки має судовий експерт?

Задача 4

При розгляді господарського спору судом було встановлено, що позов подано до особи, яка не повинна відповідати за позовом. Позивач згоди на заміну неналежного відповідача не дав, але суд за своєю ініціативою в порядку ч. 3 ст. 24 ГПК виніс ухвалу про заміну неналежного відповідача. Прийняте у справі рішення було оскаржено сторонами в апеляційному порядку як незаконне.

Чи є право суду на заміну неналежного відповідача безумовним? Дайте юридичну оцінку діям суду. Чи підлягають скарги сторін задоволенню?

Тема: Підвідомчість і підсудність справ господарським судам

- визначте, охарактеризуйте та систематизуйте критерії розмежування юрисдикції господарських, адміністративних та інших судів
- складіть порівняльну таблицю «Юрисдикція господарських, адміністративних, цивільних та інших судів»

Задача 1

Місцевий господарський суд м. Києва задовольнив позовні вимоги Хмельницького університету управління та права до Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та Державної акредитаційної комісії України про визнання недійсним рішення про анулювання виданої йому ліцензії на здійснення освітньої діяльності.

Чи підсудна ця справа місцевому господарському суду м. Києва? Який це вид підсудності?

Задача 2

У справі за позовом фізичної особи – Іванова І.І. до ТОВ «Молодь» про визнання недійсними актів рішенням господарського суду Харківської області позов задоволено. З матеріалів справи вбачається, що позивач був учасником ТОВ «Молодь» з часткою 97,7% статутного капіталу. Посилаючись на порушення його корпоративних прав як учасника підприємства, позивач просив визнати недійсними накази та угоди щодо розпорядження та вилучення основних засобів, які укладені без згоди вищого органу управління. Постановою Вищого господарського суду України рішення місцевого господарського суду скасовано, провадження у справі припинено з тих підстав, що даний спір не підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

Чи є правомірною постанова Вищого господарського суду України? Вирішіть питання про підвідомчість даного спору.

Тема: Докази і доказування

- проаналізуйте належність та допустимість доказів, їх вплив на прийняття судового рішення по справі;
- складіть схему чи таблицю «Види доказів у господарському процесі».

Задача 1

Південно-західна залізниця видала вантаж ПП «Крок» без перевірки. Після розкриття контейнера підприємство виявило недостачу вантажу і звернулося до залізниці з вимогою видати вантаж з перевіркою та оформленням її результатів комерційним актом.

До якого виду доказів належить комерційний акт? Чи може і чи повинна в цьому разі недостача товару підтверджуватися іншими доказами?

Задача 2

Рішенням місцевого господарського суду задоволено вимогу акціонерного товариства до комерційного банку про визнання неукладеним договору іпотеки, що був укладений для забезпечення виконання кредитного договору між відповідачем і третьою особою. Суд дійшов висновку, що в договорі іпотеки сторони не досягли згоди щодо суті забезпечуваної заставою кредитної угоди — мету кредиту та розмір відсотків за користування ним, що є суттєвими умовами договору цього виду.

Представник відповідача в судовому засіданні посилався на те, що рішенням суду з іншої справи цей договір іпотеки визнано укладеним. Проте суд до уваги цей факт не взяв, оскільки факт укладення договору предметом спору не був і судом не досліджувався. Рішенням місцевого господарського суду з іншої справи, на яке посилався представник відповідача, комерційному банку було відмовлено у його позові до акціонерного товариства про розірвання договору іпотеки.

Чи правомірно суд не взяв до уваги рішення місцевого господарського суду з іншої справи. Які факти в цьому разі не підлягають доказуванню? Визначте предмет доказування у цій справі.

Тема: Судові витрати

- дайте порівняльну характеристику судовому збору та іншим судовим витратам у господарському процесі

- складіть змістовну схему «Види, зміст, особливості судових витрат»

Задача 1

Чи справляється і в яких розмірах судовий збір:

1) із зустрічної позовної заяви ПрАТ «Прогрес» до ТОВ «Колос» про стягнення вартості виконаних ремонтно-будівельних робіт;

2) із апеляційної скарги ПП «Мотор» про перегляд в апеляційному порядку рішення місцевого господарського суду м. Києва у справі про розірвання договору оренди;

3) із заяви Державного підприємства «Патріот» до ТОВ «Сокол» про порушення провадження у справі про банкрутство;

4) із позовної заяви Антимонопольного комітету України до Державного підприємства «Казначей» про стягнення 250 000 грн;

5) із позовної заяви прокурора в інтересах Вінницької міської ради про зміну умов господарського договору?

Задача 2

Рішенням господарського суду Хмельницької області задоволено вимоги позивача Іванова І.І. — суб'єкта підприємницької діяльності «про стягнення суми вартості недопоставленої продукції ПП «Ромашка», а у частині стягнення пені за прострочення виконання зобов'язання відмовлено через пропуск ним встановленого законом строку позовної давності. Сплачений позивачем судовий збір стягнуто з відповідача на користь позивача лише в частині, пропорційній розміру задоволення позовних вимог.

Чи обґрунтоване рішення судді? Якими нормативно-правовими актами і конкретними статтями цих актів слід керуватися судді? Обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на конкретні статті відповідного нормативно-правового акту.

Задача 3

Місцевий господарський суд прийняв до свого провадження справу за позовом ТОВ «Гама» до ПАТ «Пластвікно» про стягнення боргу за поставлену продукцію. До початку розгляду спору по суті позивач подав до суду заяву про відмову від позову у зв'язку з погашенням відповідачем боргу, просив також вирішити питання щодо повернення сплаченого ним судового збору.

Суддя виніс ухвалу про припинення провадження у справі та відмову у поверненні судового збору.

Чи обґрунтовані дії судді? Чи передбачено чинним законодавством можливість повернення судового збору і, якщо так, то у яких випадках?

Тема: Процесуальні строки

- визначте підстави та правові наслідки зупинення, перерви, поновлення та продовження процесуальних строків.

Задача 1

У процесі судового розгляду справи суддя звернувся до голови місцевого господарського суду з поданням щодо продовження строку вирішення справи на 1 місяць, посилаючись як на участь у справі кількох відповідачів, так і на значний обсяг поданих сторонами доказів і документів в обґрунтування своїх вимог і заперечень позову.

Чи підлягає задоволенню подання судді? В яких випадках і хто, на який строк, а також за чий клопотанням має право продовжити строк вирішення спору?

Задача 2

ПП «Кармеліта» звернулося до апеляційного господарського суду із заявою про поновлення строку на оскарження ухвали судді господарського суду Луганської області про повернення позовної заяви. Додані до заяви докази доводять, що недотримання термінів мало місце з вини поштових організацій, якими було загублено матеріали справи, повернуті господарським судом. Вини заявника не встановлено.

Яке рішення повинна прийняти апеляційна інстанція? Відповідь обґрунтуйте з посиланням на конкретні норми права.

Тема: Подання позову

- дайте порівняльну характеристику запобіжних заходів та заходів до забезпечення позову

- складіть табличку «Види, зміст, особливості запобіжних заходів»

- складіть схему алгоритмів подання позовної заяви у господарському процесі

Задача 1

До господарського суду звернулося ПП «Сингавар» з позовом до ТОВ «Веселка» про спонукання до виконання договору підряду на капітального будівництва від 27.01.2011 р.

Відповідач, хоч і був належним чином повідомлений про час і місце розгляду справи, у судові засідання не з'явився.

Після винесення рішення у справі до господарського суду надійшла позовна заява ТОВ «Веселка» із зустрічними позовними вимогами визнати недійсним договір підряду на капітального будівництва від 27.01.2011 р. Перевіривши позовну заяву та документи, що додані до неї, суд встановив, що позов подано відповідно до вимог господарського процесуального законодавства України.

Чи може бути прийнята така позовна заява як зустрічний позов? Обґрунтуйте свою відповідь. Якими повинні бути процесуальні дії судді?

Задача 2

Позивач подав до господарського суду заяву про забезпечення позову шляхом накладення арешту на всі рахунки відповідача, обґрунтовуючи необхідність застосування цього заходу потенційною можливістю ухилення відповідача від виконання судового рішення.

Якими повинні бути процесуальні дії судді? Які є підстави для застосування господарським судом заходів до забезпечення позову? У яких межах господарський суд вправі накласти арешт на кошти відповідача?

Тема: *Порушення провадження у справі та підготовка матеріалів до розгляду у першій інстанції*

- дайте порівняльну характеристику відмови у прийнятті позовної заяви та повернення позовної заяви без розгляду.

Задача 1

ПП «Антарес» уклало з кабельним заводом у грудні 2010 р. договір на поставку в II кварталі 2011 р. 19,7 км. кабелю. Завод свої зобов'язання не виконав, кабель не поставив. ПП «Антарес» звернулося в липні 2011 р. до господарського суду з позовною заявою про стягнення з кабельного заводу неустойки за непоставлений кабель. Суддя господарського суду повернув позовну заяву.

В якому випадку дії суду є правомірними?

Яким судовим актом оформляється повернення позовної заяви? На яких підставах суддя має право повернути позовну заяву?

Задача 2

ТОВ «Аманта» подало позовну заяву до господарського суду, яку суддя повернув без розгляду на підставі п. 3 ч. 1 ст. 63 ГПК, оскільки копія договору, який позивач просив визнати недійсним була незасвідчена належним чином. Позивач оскаржив ухвалу про повернення позовної заяви до апеляційного господарського суду.

Чи підлягає апеляційна скарга ТОВ «Аманта» задоволенню?

Задача 3

Господарський суд м. Києва виніс ухвалу про порушення провадження у справі, в якій вказав дату, час і місце розгляду справи, і надіслав сторонам копії цієї ухвали. Направлена відповідачу копія ухвали про порушення провадження у справі повернулася з відміткою поштового відділення про відсутність адресата за вказаною адресою.

У судові засідання представник відповідача не з'явився.

Якими повинні бути дії господарського суду? Чи вважається в такому випадку відповідач таким, що повідомлений про час і місце розгляду справи судом?

Тема: *Вирішення господарських спорів у першій інстанції*

- порівняйте відкладення розгляду справи та зупинення провадження у справі, дайте коротку характеристику

- складіть схему вирішення спору у суді першої інстанції

Задача 1

До господарського суду була подана позовна заява, що була підписана заступником генерального директора позивача Іваненком А. В., ухвалу про порушення провадження у справі було винесено 15.03.2011 р.

15.04.2011 р. господарський суд виявив, що Іваненко А. В. не мав права підписувати позовну заяву.

Якими в зв'язку з вищезазначеною обставиною повинні бути процесуальні дії судді?

Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 2

У справі зі спору між ТОВ «Маракон» та ПАТ «Нінель» про визнання недійсним ліцензійного договору та про визнання права попереднього користування торговельною маркою господарський суд припинив провадження, мотивуючи це тим цей спір не підлягає вирішенню в господарських судах України, оскільки власником свідоцтв на спірні знаки для товарів і послуг (торговельні марки) є громадянин Сергієнко О. С. (що не має статусу суб'єкта підприємницької діяльності), за заявками якого й здійснено державну реєстрацію цих торговельних марок та з яким відповідач по справі уклав ліцензійний договір на їх використання.

Чи обґрунтованим є припинення провадження у справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 ГПК України? Обґрунтуйте свою відповідь.

Тема: Рішення господарського суду та його виконання

- охарактеризуйте порядок виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду

- складіть схему виконання рішення господарського суду

Практичні завдання:

Задача 1

До господарського суду Хмельницької області звернулося підприємство «Темп» про винесення ухвали щодо повернення майна, яке безпідставно утримує позивач у справі. В заяві було вказано, що під час виконання ухвали господарського суду про забезпечення позову державний виконавець наклав арешт на майно на загальну суму 57 000 грн. Згідно з рішенням господарського суду позов задоволено частково - на суму 27 000 грн. Описане майно державним виконавцем передано позивачу на збереження. Але після виконання рішення частину майна на суму 27 000 грн. залишено у позивача, а майно на суму 30 000 грн. позивач не повертає, що не дає можливості підприємству працювати на повну потужність.

Дайте правову оцінку ситуації.

Задача 2

До судді господарського суду м. Києва звернувся керівник заводу ім. Артема про видачу дубліката наказу, оскільки виданий раніше наказ було втрачено. Суд відмовив у видачі наказу, оскільки були відсутні докази про втрату наказу.

Які документи повинні бути додані до заяви? Чи вірно відмовлено у видачі дубліката наказу?

Задача 3

Господарським судом Миколаївської області розглядалася справа за позовом ТДВ «Тонкана» до ПП «Монтель» про стягнення заборгованості за укладеним між сторонами договором від 03.04.2011 р.

У судовому рішенні господарський суд вказував на те, що позовні вимоги ТДВ «Тонкана» є обґрунтованими та підлягають задоволенню, але в резолютивній частині не зазначив розмір сум, які підлягають стягненню з відповідача. Крім того, не було вирішено питання стосовно розподілу судових витрат.

Яку вимогу ГПК України щодо судового рішення не було додержано у цьому судовому рішенні? Яким процесуальним засобом можна усунути недоліки судового рішення?

Задача 4

На підставі ч. 4 ст. 121 ГПК України сторонами у процесі виконання судового рішення була укладена мирова угода, яка, в свою чергу, 10.10.2011 р. була затверджена господарським судом, що прийняв відповідне судове рішення. Проте, 19.10.2011 р. відповідач оскаржив до апеляційного господарського суду ухвалу про затвердження мирової угоди.

Чи передбачена відповідно до чинного законодавства можливість оскарження ухвали про затвердження мирової угоди, укладеної сторонами у процесі виконання судового рішення? Які наслідки затвердження господарським судом мирової угоди, укладеної сторонами у процесі виконання судового рішення?

Тестові завдання до модуля 1

1. Господарським судам підвідомчі справи у спорах, що виникають:
- а) при укладанні, виконанні, зміні, розірванні господарських договорів;
 - б) щодо обліку прав на цінні папери;
 - в) при погодженні стандартів;
 - г) при погодженні технічних умов;
 - д) щодо визнання недійсними актів;
 - е) при встановленні цін на продукцію (товари);

- ж) щодо заяв Антимонопольного комітету України з питань, віднесених законодавчими актами до його компетенції;
- з) щодо заяв Рахункової палати України з питань, віднесених законодавчими актами до його компетенції;
- и) з корпоративних відносин;
- к) що виникають із земельних відносин, в яких беруть участь суб'єкти господарювання;
- л) з сімейних відносин фізичних осіб – підприємців;
- м) із відносин суб'єктів господарювання з суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності.

2. Розмежування компетенції стосовно розгляду справ між окремими господарськими судами є:

- а) підвідомчістю;
- б) підсудністю;
- в) юрисдикційністю.

3. Відвід судді повинен заявлятися:

- а) у письмовій формі;
- б) усно секретареві суду;
- в) усно у судовому засіданні;
- г) усно із занесенням до протоколу судового засідання;
- д) у письмовій формі із занесенням до протоколу судового засідання.

4. Якщо після відводу суддів неможливо розглянути справу в господарському судді, до підсудності якого відноситься справа, то така справа передається до:

- а) будь-якого іншого господарського суду;
- б) апеляційного господарського суду;
- в) господарського суду, найбільш територіально наближеного до цього господарського суду;
- г) Вищого господарського суду.

5. До складу учасників господарського процесу не входять

- а) сторони;
- б) треті особи;
- в) свідки;
- г) прокурор;
- д) експерт;
- е) перекладач.

6. Процесуальне правонаступництво можливе:

- а) на стадії порушення провадження у справі;
- б) при вирішенні спору;
- в) до початку вирішення спору;
- г) на стадії виконання рішення господарського суду;
- д) на будь-якій стадії господарського процесу.

7. Громадяни можуть вести свої справи в господарському суді через представників, повноваження яких підтверджуються:

- а) громадянином у судовому засіданні;
- б) господарським судом у судовому засіданні;
- в) письмовою довіреністю;
- г) нотаріально посвідченою довіреністю;
- д) довіреністю, посвідченою органом державної реєстрації.

8. Підстави вступу у справу третіх осіб із самостійними вимогами на предмет спору:

- а) за ініціативою господарського суду;
- б) за клопотанням позивача або відповідача;

- в) за клопотанням такої особи;
- г) шляхом подання позовної заяви;
- д) за ініціативою прокурора.

9. Які засоби доказування передбачені в господарському судочинстві:

- а) висновок судового експерта;
- б) письмові докази;
- в) пояснення представників сторін;
- г) показання свідків;
- д) речові докази.

10. Який з перерахованих нижче засобів не відноситься до запобіжних:

- а) витребування доказів;
- б) огляд приміщень, в яких відбуваються дії, пов'язані з порушенням прав;
- в) заборона участі акціонерів або учасників у загальних зборах товариства, визначення правомочності загальних зборів акціонерів або учасників господарського товариства;
- г) накладення арешту на майно;
- г) серед вищенаведеного немає правильної відповіді.

11. Ціна позову включає в себе:

- а) стягувану суму та/або вартість майна, що витребується;
- б) стягувану суму та/або вартість майна, що витребується, вказані в позовній заяві або визначені судом суми неустойки (штрафу, пені);
- в) стягувану суму та/або вартість майна, що витребується, вказані в позовній заяві суми неустойки (штрафу, пені).
- г) серед вищенаведеного немає правильної відповіді.

12. Господарський суд повертає позовну заяву, якщо:

- а) підприємство чи організацію, які є сторонами, ліквідовано;
- б) сторони уклали мирову угоду і вона затверджена господарським судом;
- в) позовну заяву підписано особою, яка не має права підписувати її, або особою, посадове становище якої не вказано;
- г) всі вищезазначені відповіді правильні;
- г) серед вищенаведеного немає правильної відповіді.

13. Суддя відмовляє у прийнятті позовної заяви, якщо:

- а) заява не підлягає розгляду в господарських судах України;
- б) у провадженні господарського суду або іншого органу, який в межах своєї компетенції вирішує господарський спір, є справа зі спору між тими ж сторонами, про той же предмет із тих же підстав або є рішення цих органів з такого спору;
- в) позов подано до підприємства, організації, які ліквідовано;
- г) не подано доказів сплати судового збору у встановлених порядку та розмірі;
- г) всі вищенаведені відповіді правильні.

14. У випадках подання позовної заяви із порушенням правил підсудності господарський суд повинен:

- а) відмовити в прийнятті позовної заяви;
- б) залишити позовну заяву без руху;
- в) повернути позовну заяву без розгляду;
- г) передати позовну заяву до іншого господарського суду;
- г) припинити провадження у справі.

15. Протягом якого строку повинен бути вирішений спір про стягнення заборгованості за опротестованими векселями:

- а) 5 днів від дня одержання позовної заяви;
- б) 10 днів від дня одержання позовної заяви;
- в) один місяць від дня одержання позовної заяви;
- г) два місяці від дня одержання позовної заяви;

- г) серед вищенаведеного немає правильної відповіді.
16. Забезпечення позову допускається:
- а) на стадії порушення провадження;
 - б) при підготовці справи до розгляду;
 - в) до прийняття рішення зі справи;
 - г) після прийняття рішення по справі;
 - г) на будь-якій стадії провадження у справі.
17. Позов забезпечується:
- а) накладенням арешту на майно, що належить відповідачеві;
 - б) накладенням арешту на грошові суми, що належать відповідачеві;
 - в) заборорою відповідачеві вчиняти певні дії;
 - г) заборорою позивачеві вчиняти певні дії;
 - д) витребуванням доказів;
 - е) оглядом приміщень, в яких відбуваються дії, пов'язані з порушенням прав;
 - ж) заборорою іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору;
 - з) зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється в безспірному випадку;
 - и) заборорою проводити загальні збори акціонерів або учасників господарського товариства та приймати ними рішення.
18. Господарський суд зупиняє провадження у справі у випадках:
- а) призначення господарським судом судової експертизи;
 - б) неможливості розгляду даної справи до вирішення пов'язаної з нею іншої справи, що вирішується;
 - в) необхідності витребування додаткових доказів;
 - г) надсилання господарським судом матеріалів до слідчих органів;
 - д) заміни неналежного відповідача;
 - е) заміни однієї зі сторін її правонаступником.
19. Про затвердження мирової угоди господарський суд виносить:
- а) рішення;
 - б) ухвалу;
 - в) постанову;
 - г) окреме рішення;
 - д) окрему ухвалу.
20. Які права має господарський суд при прийнятті рішення:
- а) звільнити сторону, зважаючи на її майновий стан, від сплати судових витрат;
 - б) визнати недійсним повністю або у певній частині договір, пов'язаний із предметом спору;
 - в) у виняткових випадках звільнити сторону, що порушила зобов'язання, від сплати неустойки (штрафу, пені);
 - г) за власною ініціативою зобов'язати сторону сплатити передбачену законом неустойку;
 - д) розстрочити або відстрочити виконання судового рішення.

Модуль 2. Процесуальні особливості оскарження судових актів

Змістовий модуль 2. Перегляд судових актів

Тема: Перегляд судових рішень в апеляційному порядку

- визначте спільне та відмінне щодо перегляду справи в апеляційній інстанції та розгляду справи в суді першої інстанції
- складіть схему перегляду судового рішення в апеляційному порядку

Задача 1

Апеляційна інстанція скасувала рішення місцевого господарського суду Миколаївської області та залишила позов без розгляду (Рішенням місцевого господарського суду були задоволені позовні вимоги ТОВ «Будінвест» про стягнення з відповідача ПАТ «Побут» заборгованості за подані послуги.)

Скасовуючи рішення, апеляційна інстанція послалася на те, що його було прийнято без повного та всебічного дослідження усіх необхідних доказів. Було встановлено, що ухвалою суду позивач був зобов'язаний надати документи, якими він повинен був підтвердити підстави та розмір позовної суми, однак ці документи суду не були представлені. Незважаючи на невиконання позивачем зазначених вимог суду, рішення по справі було прийняте.

Чи правомірне скасування рішення? Який суд є судом апеляційної інстанції для місцевого господарського суду Миколаївської області? Якими є повноваження апеляційної інстанції?

Задача 2

Господарським судом Тернопільської області було винесено рішення про задоволення позовних вимог ПП «Моранта» до ПрАТ «Альтамода» про стягнення заборгованості у розмірі 500 000 грн.

ПрАТ «Альтамода» подало апеляційну скаргу до Львівського апеляційного господарського суду, а також надало додаткові докази, які не були подані суду першої інстанції, для обґрунтування своєї позиції.

Львівський апеляційний господарський суд за результатами розгляду апеляційної скарги скасував рішення господарського суду Тернопільської області повністю та прийняв нове рішення на користь ПрАТ «Альтамода». У мотивувальній частині рішення апеляційної інстанції не було обґрунтовано причини неможливості подання ПрАТ «Альтамода» додаткових доказів суду першої інстанції з причин, що не залежали від нього.

Чи є вищевказана обставина підставою для скасування вищевказаної постанови Львівського апеляційного господарського суду? Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 3

Командитне товариство «Веселад» звернулося до господарського суду з позовом до Управління капітального будівництва Київської міської державної адміністрації про зобов'язання передати у власність позивача трикімнатну квартиру в побудованому житловому будинку.

Рішенням суду від 17.10.2011 р. позов задоволений.

Розглянувши апеляційну скаргу, подану відповідачем на це рішення, апеляційний господарський суд встановив, що суд першої інстанції не дав правової оцінки тому, що зобов'язання з передачі позивачу квартири обумовлено зустрічним зобов'язанням останнього частково інвестувати будівництво. Дані обставини на обговорення сторін не ставилися і судом першої інстанції не досліджувалися. У матеріалах справи відсутній протокол судового засідання. Рішення підписано суддею, не зазначеним у вступній частині. Ухвалою суду першої інстанції від 24.10.2011 р. прізвище судді у вступній частині рішення замінено.

Чи є підстави для скасування рішення господарського суду в апеляційній інстанції? Яке повноваження повинен реалізувати апеляційний господарський суд за наслідками розгляду апеляційної скарги?

Тема: Перегляд судових рішень у касаційному порядку

- складіть порівняльну таблицю щодо касаційного та апеляційного перегляду рішень, ухвал, постанов у господарському судочинстві, визначте спільне та відмінне
- складіть схему перегляду судового рішення в касаційному порядку

Задача 1

Господарським судом Хмельницької області 14.12.2010 р. було прийнято рішення у справі за позовом ПАТ «Кентавр» до ТОВ «Меланж», яким було задоволено позовні вимоги позивача у повному обсязі.

02 лютого 2011 року Рівненський апеляційний господарський суд залишив рішення господарського суду Хмельницької області без змін, а апеляційну скаргу ТОВ «Меланж» без задоволення.

18 лютого 2011 року Вищим господарським судом України було винесено ухвалу про прийняття касаційної скарги ТОВ «Меланж» до провадження.

24 лютого 2011 року до Вищого господарського суду надійшла касаційна скарга ПП «Болтивар» - третьої особи, що заявляє самостійні вимоги на предмет спору на судові рішення, стосовно якого 18.02.2011 року було порушено касаційне провадження.

Якими повинні бути процесуальні дії Вищого господарського суду? Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 2

Господарським судом Полтавської області було прийнято рішення у справі за позовом КТ «Антиквар» до ПрАТ «Буревісник», яким було відмовлено у задоволенні позовних вимог позивача у повному обсязі.

Харківський апеляційний господарський суд скасував рішення господарського суду Полтавської області повністю та задовольнив позовні вимоги позивача у повному обсязі.

14 червня 2011 року Вищим господарським судом України було винесено ухвалу про прийняття касаційної скарги до провадження, в якій ПрАТ «Буревісник» просило скасувати рішення Харківського апеляційного господарського суду та відправити справу на новий розгляд посилаючись на п. 3 ч. 1 ст. 111-9 ГПК України, оскільки у суд апеляційної інстанції КТ «Антиквар» на вимогу апеляційного господарського суду не було подано належним чином засвідчена копія договору поставки і справа була розглянута виключно за наявними у справі доказами, що унеможливило встановлення фактичних обставин справи, які мали значення для правильного розгляду справи.

Якими повинні бути процесуальні дії Вищого господарського суду? Обґрунтуйте свою відповідь. Якими є повноваження касаційної інстанції? Які є підстави для скасування або зміни рішення місцевого чи апеляційного господарського суду або постанови апеляційного господарського суду?

Задача 3

Господарським судом м. Києва 28.12.2010 р. було прийнято рішення у справі за позовом ПП «Монтаж» до ТОВ «Веселка», яким було відмовлено у задоволенні позовних вимог позивача у повному обсязі. 02.02.2011 р. Київський апеляційний господарський суд залишив рішення господарського суду м. Києва без змін, а апеляційну скаргу ТОВ «Веселка» без задоволення.

18.05.2011 р. Вищим господарським судом України було скасовано постанову Київського апеляційного господарського суду та прийнято нове рішення, яким задоволено позовні вимоги ПП «Монтаж» в повному обсязі. 14.06.2011 р. Вищим господарським судом було прийнято постанову, в якій судом касаційної інстанції неоднаково порівняно з попередньою справою було застосовано норми матеріального права, внаслідок чого ця постанова відрізнялася від постанови Вищого господарського суду від 18.05.2011 р.

12.10.2011 р. була подана заява до Верховного Суду України про перегляд постанови Вищого господарського суду від 18.05.2011 р.

Якими повинні бути процесуальні дії Верховного Суду України? Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 4

Господарським судом Харківської області 24.02.2011 р. було прийнято рішення у справі за позовом ТДВ «Вернісаж» до ПрАТ «Буревій», яким задовольнив позовні вимоги позивача у повному обсязі.

12.04.2011 р. Харківський апеляційний господарський суд скасував рішення господарського суду Харківської області та прийняв нове рішення, яким відмовив у задоволенні позовних вимог ТДВ «Вернісаж» у повному обсязі.

20.06.2011 р. прокурором м. Харкова було подано до Верховного Суду України через Вищий господарський суд України заяву про перегляд рішення Харківського апеляційного господарського суду.

Які процесуальні порушення є в цій ситуації? Якими повинні бути процесуальні дії Вищого господарського суду України?

Тема: Перегляд рішення, ухвали, постанови господарського суду за нововиявленими обставинами

- визначте спільні і відмінні риси нових та нововиявлених обставин, дослідіть їх співвідношення з новими доказами по справі

- складіть та заплануйте послідовність перегляду судових актів за ново виявленими обставинами

Задача 1

У господарському суді розглядалася справа про повернення безпідставно набутого майна. Відповідач заперечував проти позову, посилаючись на наявність усної домовленості між позивачем та відповідачем про передачу цього майна відповідачу на зберігання. Оскільки достатніх доказів укладання такого договору відповідач не надав, господарський суд відмовив у задоволенні позову.

Через вісім місяців відповідач звернувся до господарського суду з заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, посилаючись на наявність письмового пояснення колишнього керівника позивача, яким підтверджується укладання договору зберігання.

Чи може бути за таких умов прийнята заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами? Обґрунтуйте свою відповідь.

Задача 2

Господарським судом Івано-Франківської області 18.08.2010 р. було прийнято рішення у справі за позовом ПАТ «Дубовик» до КТ «Зоря», яким задовольнив позовні вимоги позивача у повному обсязі.

05.09.2010 р. до Львівського апеляційного господарського суду надійшла апеляційна скарга ПП «Скриня» - третьої особи з самостійними вимогами на предмет спору, а також заява про відновлення пропущеного строку подання апеляційної скарги.

До господарського суду Івано-Франківської області 15.09.2010 р. надійшла заява КТ «Зоря» про перегляд його рішення від 18.08.2010 р. за нововиявленими обставинами.

Якими повинні бути процесуальні дії судді? Обґрунтуйте свою відповідь.

Тестові завдання до модуля 2

1. Апеляційна скарга подається через:

- а) будь-який місцевий господарський суд;
- б) місцевий господарський суд, який розглянув справу;
- в) будь-який апеляційний господарський суд;
- г) апеляційний господарський суд, повноваження якого поширюються на відповідну територію;
- г) Вищий господарський суд України.

2. Апеляційний господарський суд у процесі перегляду справи:

- а) зв'язаний доводами апеляційної скарги;
- б) не зв'язаний доводами апеляційної скарги;
- в) приймає і розглядає вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції;

- г) не приймає і не розглядає вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції;
- д) перевіряє законність та обґрунтованість рішення місцевого господарського суду в оскарженій частині;
- е) перевіряє лише законність рішення місцевого господарського суду;
- ж) перевіряє законність та обґрунтованість рішення місцевого господарського суду у повному обсязі.

3. Апеляційний суд за наслідками розгляду апеляційної скарги по суті приймає:

- а) рішення;
- б) вирок;
- в) ухвалу;
- г) постанову;
- д) окреме рішення;
- е) додаткове рішення;
- ж) окрему ухвалу.

4. Вищий господарський суд України розглядає справи:

- а) у спорах, де однією зі сторін є Рада міністрів Автономної Республіки Крим;
- б) у спорах, матеріали яких містять державну таємницю;
- в) у касаційному порядку;
- г) у спорах, де стороною є Кабінет Міністрів України.

5. Касаційна скарга подається:

- а) через будь-який місцевий господарський суд;
- б) через місцевий господарський суд, який розглянув справу;
- в) через будь-який апеляційний господарський суд;
- г) через апеляційний господарський суд, повноваження якого поширюються на відповідну територію;
- д) через апеляційний господарський суд, який прийняв оскаржуване рішення чи постанову;
- е) до Вишого господарського суду України.

6. Господарський суд касаційної інстанції у процесі перегляду справи:

- а) зв'язаний доводами касаційної скарги;
- б) не зв'язаний доводами касаційної скарги;
- в) на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє законність та обґрунтованість рішень судів першої та апеляційної інстанцій;
- г) на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права;
- д) приймає та розглядає вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції;
- е) не приймає та не розглядає вимог, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції.

7. Заява про перегляд судових рішень господарських судів подається до Верховного суду України:

- а) через будь-який місцевий господарський суд;
- б) через місцевий господарський суд, який розглянув справу;
- в) через будь-який апеляційний господарський суд;
- г) через апеляційний господарський суд, повноваження якого поширюються на відповідну територію;
- д) через апеляційний господарський суд, який прийняв оскаржуване рішення чи постанову;
- е) через Вищий господарський суд України;
- ж) безпосередньо до канцелярії Верховного суду України.

8. Які категорії господарських спорів не можна передати на вирішення третейського суду (арбітражу):

- а) про зміну або розірвання господарського договору;
- б) про виконання державного контракту;
- в) про банкрутство;
- г) про визнання недійсним постанови Антимонопольного комітету України
- д) справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин.

9. Методами господарсько-процесуального права є:

- а) владних приписів;
- б) автономних рішень;
- в) субординаційний;
- г) авторитарний;
- д) координаційний;
- е) інформаційний.

10. До організаційних принципів господарського процесуального права належать:

- а) принцип одноособового і колегіального розгляду справи;
- б) принцип самостійності суддів, незалежності суддів і підкорення їх тільки законові;
- в) принцип законності;
- г) принцип об'єктивної істини;
- г) принцип гласності й відкритості господарського процесу.

11. В яких випадках обов'язковим є колегіальний розгляд справ:

- а) в суді першої інстанції;
- б) при перегляді рішень в апеляційному порядку;
- в) при перегляді ухвал в касаційному порядку;
- г) при перегляді судових рішень Верховним Судом України;
- г) всі вищенаведені відповіді правильні.

12. До системи господарських судів України належать:

- а) Вищий господарський суд України;
- б) господарський суд Закарпатської області;
- в) Рівненський апеляційний господарський суд;
- г) господарський суд м. Луцька;
- д) господарський суд Шевченківського району м. Києва.

13. Формами судового процесу, що передбачені Господарським процесуальним кодексом України, є:

- а) окреме провадження;
- б) позовне провадження;
- в) наказне провадження;
- г) провадження у справах про банкрутство;
- г) провадження у справах, що виникають із публічно-правових відносин.

14. Законодавчими актами господарського судочинства є:

- а) Господарський процесуальний кодекс України;
- б) Закон України «Про господарські суди»;
- в) Закон України «Про судоустрій»;
- г) Закон України «Про судоустрій і статус суддів»;
- д) Господарський кодекс України.

15. На які спори не поширюється порядок досудового врегулювання господарських спорів:

- а) про визнання договорів недійсними;
- б) про звернення стягнення на заставлене майно;
- в) про здійснення розрахунків в іноземній валюті;
- г) про стягнення заборгованості за опротестованими векселями;
- г) всі вищеперераховані відповіді правильні.

16. Який строк розгляду претензії, в тих випадках, коли обов'язковими для обох сторін правилами або договором передбачено право перепроверки забракованої продукції (товарів) підприємством-виготовлювачем, претензії, пов'язані з якістю та комплектністю продукції (товарів):

- а) один місяць;
- б) двадцять робочих днів;
- в) двадцять календарних днів;
- г) десять днів;
- г) два місяці.

17. За необґрунтоване списання у безспірному порядку претензійної суми винна сторона сплачує другій стороні штраф у розмірі:

- а) 5% від списаної суми;
- б) 10% від списаної суми;
- в) 15% від списаної суми;
- г) 20% від списаної суми.

18. Переддоговірний спір щодо умов договору може бути переданий на розгляд суду:

- а) протягом місяця після отримання автором проекту договору протоколу розбіжностей;
- б) протягом 20 днів з моменту отримання автором проекту договору протоколу розбіжностей;
- в) в будь-який час після отримання протоколу розбіжностей.

10. ВАРІАНТИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РУБІЖНОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Варіант № 1

1. Господарське процесуальне право як самостійна галузь права, наука та навчальна дисципліна.
2. Участь прокурора у розгляді справ.
3. Роз'яснення і виправлення рішення, ухвали. Окрема ухвала.

Варіант № 2

1. Предмет та метод господарського процесуального права.
2. Особи, які сприяють здійсненню правосуддя: їх правовий статус в господарському процесі.
3. Поняття, сутність та значення апеляційного оскарження.

Варіант № 3

1. Поняття та система принципів господарського судочинства.
2. Поняття та види доказів в господарському процесі.
3. Право апеляційного оскарження, його суб'єкти. Об'єкти оскарження в апеляційному порядку.

Варіант № 4

1. Джерела господарського процесуального права.
2. Належність і допустимість доказів. Підстави звільнення від доказування.
3. Порядок подання апеляційної скарги, вимоги щодо її форми та змісту. Порядок розгляду апеляційної скарги.

Варіант № 5

1. Суб'єкти господарського процесуального права.
2. Поняття доказування в діяльності господарських судів. Обов'язок доказування і подання доказів.
3. Межі перегляду справи в апеляційній інстанції.

Варіант № 6

1. Правова природа господарських судів та їх місце у судовій системі.

2. Витребування доказів. Оцінка доказів.
3. Повноваження апеляційної інстанції. Постанова апеляційної інстанції.

Варіант № 7

1. Історія виникнення господарських судів в Україні.
2. Поняття, зміст та призначення інституту запобіжних заходів. Види запобіжних заходів та підстави їх вжиття.
3. Апеляційні скарги на ухвали місцевого господарського суду.

Варіант № 8

1. Система, склад і структура господарських судів в Україні.
2. Забезпечення позову.
3. Перегляд судових рішень в касаційному порядку. Поняття, сутність і значення касаційного оскарження.

Варіант № 9

1. Процесуальна форма діяльності господарських судів.
2. Поняття та види процесуальних строків.
3. Право касаційного оскарження, його суб'єкти. Об'єкти оскарження в касаційному порядку.

Варіант № 10

1. Право на звернення до господарського суду. Стадії господарського процесу.
2. Встановлення та обчислення процесуальних строків. Зупинення процесуальних строків.
3. Строк та порядок подання касаційної скарги, її форма та зміст.

Варіант № 11

1. Автоматизована система документообігу суду.
2. Поняття та склад судових витрат.
3. Порядок розгляду касаційної скарги.

Варіант № 12

1. Роль Верховного Суду України у здійсненні господарського судочинства.
2. Розподіл судових витрат.
3. Повноваження касаційної інстанції. Постанова касаційної інстанції.

Варіант № 13

1. Поняття, переваги та недоліки досудового врегулювання господарських спорів.
2. Поняття позову. Елементи та види позовів.
3. Перегляд судових рішень Верховним Судом України.

Варіант № 14

1. Порядок досудового врегулювання господарських спорів. Врегулювання розбіжностей, що виникають при укладенні, зміні та розірванні договорів.
2. Форма і зміст позовної заяви. Документи, що подаються до позовної заяви.
3. Повноваження Верховного Суду України при перегляді судових рішень господарських судів. Обов'язковість судових рішень Верховного Суду України.

Варіант № 15

1. Підвідомчість справ системі господарських судів України.
2. Порядок подання позовної заяви. Пред'явлення зустрічного позову. Об'єднання позовних вимог.
3. Поняття нововиявлених обставин. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.

Варіант № 16

1. Підсудність справ господарським судам.
2. Відмова у прийнятті позовної заяви. Повернення позовної заяви.
3. Порядок та строки подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Варіант № 17

1. Територіальна підсудність справ господарському суду.

2. Дії судді по підготовці справи до розгляду.
3. Прийняття заяви та перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.

Варіант № 18

1. Виключна підсудність справ господарському суду.
2. Порядок вирішення господарських спорів у суді.
3. Обов'язковість виконання судових рішень. Поняття та сторони виконавчого провадження.

Варіант № 19

1. Склад учасників господарського процесу.
2. Відкладення, зупинення, поновлення та припинення судового розгляду.
3. Наказ господарського суду як виконавчий документ. Строк для пред'явлення наказу до виконання.

Варіант № 20

1. Господарський суд як учасник господарського процесу. Відвід судді.
2. Види процесуальних актів, які приймає господарський суд під час вирішення господарських спорів.
3. Дії господарського суду у разі невиконання рішення, ухвали, постановки.

Варіант № 21

1. Сторони в судовому процесі, їх права та обов'язки.
2. Порядок прийняття, форма та зміст судового рішення. Додаткове рішення, ухвала.
3. Відстрочка або розстрочка виконання рішення, зміна способу та порядку виконання рішення, ухвали, постанови.

Варіант № 22

1. Треті особи як учасники судового процесу.
2. Права господарського суду щодо прийняття рішення. Оголошення рішення та набрання ним законної сили.
3. Проведення у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання.

11. ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

Важливим засобом у засвоєнні знань є *написання та доповідь на заняттях (захист) рефератів*. Тематика рефератів пропонується за всіма темами семінарських занять. Мета реферативної доповіді полягає в засвоєнні також і іншими студентами основних аспектів розкритої у реферативному дослідженні теми, формуванні запитань, проведенні дискусії. На семінарському занятті рекомендується обговорювати не більше двох рефератів. Реферат має відповідати таким вимогам. Обсяг реферату складає 10-15 сторінок. Його структура: вступ (1-2 стор.); основна частина (8-10 стор.) висновки (1-2 стор.); перелік використаних джерел. Реферат виконується на білому папері формату А4. Структура реферату — вступ, основна частина, висновок, список використаних джерел. У вступі розкривається актуальність теми, визначається мета; в основній частині містяться основні положення дослідження, що розкривають тему; у висновку викладаються основні положення та пропозиції автора, що впливають із розгляду теми. Реферативна доповідь та участь в її обговоренні можуть бути предметом окремого оцінювання викладачем або враховуватись ним при оцінюванні інших форм контролю.

Орієнтовні теми для написання рефератів, підготовки доповідей та наукових повідомлень:

1. Історія становлення та розвитку господарських судів в Україні.
2. Зміст понять господарсько-процесуального права як галузі права, як науки і як навчальної дисципліни
3. Характеристика джерел господарсько-процесуального права
4. Ознаки властиві господарсько-процесуальному законодавству України
5. Проблеми вдосконалення господарсько-процесуального законодавства України
6. Правова природа господарських судів та їх місце у судовій системі України
7. Правовий статус судді господарського суду
8. Незалежність суддів господарських судів та правові гарантії її забезпечення
9. Дискусійні аспекти визначення підвідомчості справ господарським судам
10. Особливості провадження у справах за участю іноземних підприємств та організацій
11. Дискусійні аспекти співвідношення інститутів запобіжних заходів та забезпечення позову
12. Участь у господарському процесі посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів
13. Представництво прокуратурою України інтересів держави у господарському суді
14. Поняття та склад судових витрат у господарському процесі
15. Розподіл судових витрат у господарському процесі
16. Процесуальні строки в господарському судочинстві
17. Зупинення, відновлення та продовження процесуальних строків
18. Поняття суть та предмет доказування в господарському процесі
19. Подання і види доказів в господарському процесі
20. Призначення та проведення експертиз в господарському процесі
21. Оцінка доказів в господарському процесі
22. Позов у господарському процесі
23. Дії судді при підготовці справи до розгляду
24. Права господарського суду при прийнятті рішення.
25. Порівняльна характеристика апеляційного та касаційного проваджень у господарському процесі
26. Апеляційні скарги на ухвали місцевого господарського суду
27. Межі перегляду справи в апеляційній інстанції
28. Касаційні скарги на ухвали господарських судів

29. Повноваження касаційної інстанції в господарському процесі
30. Повноваження апеляційної інстанції в господарському процесі
31. Роль Верховного Суду України в забезпеченні єдності судової практики господарських судів
32. Особливості перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами
33. Поняття та ознаки нововиявлених обставин, їх відмінність від нових обставин та нових доказів у справі
34. Виконавче провадження за рішеннями господарських судів.
35. Наказ господарського суду і порядок його виконання
36. Оскарження дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби
37. Поворот виконання в господарському процесі.
38. Особливості розгляду господарськими судами справ про банкрутство
39. Процесуальні права іноземних підприємств та організацій
40. Господарські спори за участю іноземних підприємств та організацій

12. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Господарське процесуальне право як самостійна галузь права, наука та навчальна дисципліна.
2. Предмет та метод господарського процесуального права.
3. Господарські процесуальні правовідносини: поняття та ознаки.
4. Поняття та система принципів господарського судочинства.
5. Принципи верховенства права та законності у господарському судочинстві.
6. Принципи змагальності та об'єктивної істини в господарському судочинстві.
7. Принципи диспозитивності та рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом.
8. Мова господарського судочинства.
9. Джерела господарського процесуального права.
10. Законодавство, яке застосовується при вирішенні господарських спорів.
11. Суб'єкти господарського процесуального права.
12. Правова природа господарських судів та їх місце у судовій системі.
13. Історія виникнення господарських судів в Україні.
14. Система, склад і структура господарських судів в Україні.
15. Процесуальна форма діяльності господарських судів.
16. Право на звернення до господарського суду.
17. Стадії господарського процесу.
18. Автоматизована система документообігу суду.
19. Роль Верховного Суду України у здійсненні господарського судочинства.
20. Поняття, переваги та недоліки досудового врегулювання господарських спорів.
21. Основні положення та порядок досудового врегулювання господарських спорів.
22. Досудове врегулювання розбіжностей, що виникають при укладенні, зміні та розірванні договорів.
23. Підвідомчість справ господарським судам.
24. Підсудність справ господарським судам.
25. Територіальна підсудність справ господарському суду.
26. Виключна підсудність справ господарському суду.
27. Склад учасників господарського процесу.
28. Господарський суд як учасник господарського процесу. Відвід судді.
29. Сторони в судовому процесі, їх права та обов'язки.
30. Залучення до участі у справі іншого відповідача. Заміна неналежного відповідача.
31. Процесуальне правонаступництво.

32. Треті особи як учасники судового процесу.
33. Представники сторін і третіх осіб у господарському процесі.
34. Участь прокурора у розгляді господарських справ.
35. Особи, які сприяють здійсненню правосуддя: їх правовий статус в господарському процесі.
36. Поняття та види доказів в господарському процесі.
37. Належність і допустимість доказів. Підстави звільнення від доказування.
38. Поняття доказування в діяльності господарських судів. Обов'язок доказування і подання доказів.
39. Призначення і проведення судової експертизи в господарському процесі.
40. Витребування доказів. Оцінка доказів.
41. Поняття, зміст та призначення інституту запобіжних заходів у господарському процесі.
42. Види запобіжних заходів та підстави їх вжиття.
43. Порядок розгляду заяви про вжиття запобіжних заходів. Припинення запобіжних заходів.
44. Поняття та види процесуальних строків.
45. Встановлення та обчислення процесуальних строків.
46. Закінчення та зупинення процесуальних строків.
47. Відновлення та продовження процесуальних строків.
48. Поняття та склад судових витрат.
49. Розподіл судових витрат.
50. Поняття позову. Елементи та види позовів.
51. Форма і зміст позовної заяви. Документи, що додаються до позовної заяви.
52. Ціна позову.
53. Порядок подання позовної заяви.
54. Пред'явлення зустрічного позову. Об'єднання позовних вимог.
55. Відмова у прийнятті позовної заяви. Повернення позовної заяви.
56. Порушення провадження у справі та дії судді по підготовці справи до розгляду.
57. Підстави та заходи до забезпечення позову.
58. Порядок вирішення господарських спорів у суді.
59. Порядок ведення засідання.
60. Відкладення розгляду справи, перерва в засідання.
61. Зупинення провадження у справі та його поновлення.
62. Припинення провадження у справі та залишення позову без розгляду.
63. Види процесуальних актів, які приймає господарський суд під час вирішення господарських спорів.
64. Порядок прийняття, форма та зміст судового рішення. Додаткове рішення, ухвала.
65. Права господарського суду щодо прийняття рішення.
66. Оголошення рішення та набрання ним законної сили. Надсилання рішень та ухвал.
67. Роз'яснення і виправлення рішення, ухвали. Окрема ухвала. Повідомлення господарського суду.
68. Поняття, сутність та значення апеляційного оскарження.
69. Право апеляційного оскарження, його суб'єкти. Об'єкти оскарження в апеляційному порядку.
70. Порядок подання апеляційної скарги, вимоги щодо її форми та змісту. Порядок розгляду апеляційної скарги.
71. Межі перегляду справи в апеляційній інстанції.
72. Повноваження апеляційної інстанції. Постанова апеляційної інстанції.
73. Підстави для скасування або зміни рішення в апеляційному порядку.
74. Апеляційні скарги на ухвали місцевого господарського суду.

75. Перегляд судових рішень в касаційному порядку. Поняття, сутність і значення касаційного оскарження.
76. Право касаційного оскарження, його суб'єкти. Об'єкти оскарження в касаційному порядку.
77. Строк та порядок подання касаційної скарги, її форма та зміст.
78. Порядок розгляду касаційної скарги.
79. Межі перегляду справи в касаційній інстанції.
80. Повноваження касаційної інстанції. Постанова касаційної інстанції.
81. Касаційні скарги на ухвали господарських судів.
82. Поняття нововиявлених обставин. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
83. Порядок та строк подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.
84. Прийняття заяви та перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами.
85. Обов'язковість виконання судових рішень господарських судів. Поняття та сторони виконавчого провадження.
86. Наказ господарського суду як виконавчий документ. Строк для пред'явлення наказу до виконання.
87. Дії господарського суду у разі невиконання рішення, ухвали, постанови. Оскарження дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби.
88. Відстрочка або розстрочка виконання рішення, зміна способу та порядку виконання рішення, ухвали, постанови господарського суду.
89. Провадження у справах за участю іноземних суб'єктів господарювання.
90. Нормативна регламентація порядку розгляду і вирішення спорів у третейських судах.

13. ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

Опорний конспект лекцій до змістовного модуля

1. Теоретичні положення господарського процесуального права

§ 1. Загальні засади господарського судочинства

Діяльність господарських судів (суддів) та осіб, які звертаються за захистом прав та охоронюваних законом інтересів, регулюються спеціальними правилами поведінки (ст. 46 ГПК), що об'єднується в галузь права, яке має назву господарське процесуальне право.

Господарське процесуальне право як юридична наука являє собою сукупність правових знань покликаних забезпечити організацію здійснення господарського правосуддя з метою захисту прав і охоронюваних законом інтересів особи та інтересів держави при розгляді спору в господарському суді.

Сучасні дослідники визначають господарський процес як порядок, який опосередковує захист майнових прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, порядок, за допомогою якого реалізуються норми матеріального (господарського) права. Тому господарський процес можна визначити як систему послідовно здійснюваних процесуальних дій, які здійснюють господарський суд та інші учасники господарського судочинства у зв'язку з підготовкою до розгляду, розглядом і вирішенням конкретної господарської справи, кінцевою метою якого є відновлення порушеного права суб'єкта господарювання або учасника господарських відносин. Господарський процес являє собою послідовний, поступовий рух, який складається зі стадій. Стадія господарського

процесу – це сукупність процесуальних дій щодо конкретної справи, об'єднаних однією спільною метою або спрямованих до однієї певної мети. Кожна стадія має свій зміст і мету: вирішення спору по суті, перевірка правильності прийнятого рішення, приведення його до виконання.

Норми господарського процесу діють і поза межами діяльності суду як судового провадження. Згідно статті 18 ГПК судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, встановленої законом.

Рішення господарського суду, що набрали законної сили, є обов'язковими на всій території України і виконуються у порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження» від 02.06. 2016 р., згідно ст. 1 якого виконавче провадження виступає як завершальна стадія судового провадження і полягає в примусовому виконанні судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) шляхом вчинення дій визначених Законом України «Про виконавче провадження» органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, іншими законами та нормативно-правовими актами.

§ 2. Предмет і метод господарського процесуального права

Господарське процесуальне право поряд з іншими процесуальними галузями належить до системи процесуальних галузей права за своїм змістовими характеристиками відноситься до галузей права публічно- правового характеру. Наявність процесуальних відносин зумовлена необхідністю в упорядкуванні діяльності органів судової влади.

Домінуючим чинником уявлень про галузь права є сукупність відносин, які цією галуззю регулюються та становлять її предмет. Для господарського процесуального права визначення предмета має принциповий характер.

До предмета господарського процесуального права належать суспільні відносини, які виникають у сфері діяльності господарського суду при вирішенні господарського спору.

Аналіз норм Господарського процесуального кодексу України дає підстави зазначити, що господарська процесуальна форма встановлена нормами господарського процесу. Господарським процесуальним кодексом встановлений та законодавчо врегульований порядок здійснення господарського судочинства. Для реалізації процесуального судочинства, норми статті 4 ГПК визначають коло суб'єктів, які мають право звертатися до господарського суду в установленому порядку, який їм гарантується, а також для вжиття заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням, статті 20 ГПК встановлює коло справ, що відносяться до юрисдикції господарських судів тощо. У той же час слід підкреслити, що незважаючи на самостійність процесуальної галузі, господарська процесуальна діяльність здійснюється за допомогою й інших галузей права.

Так, Господарський кодекс України регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності, тобто, норми господарського кодексу мають безпосередній вплив на господарський процес, оскільки матеріально-правову основу здійснення.

Господарське процесуальне право як самостійна галузь права відзначається сукупністю правових норм, що регулюють діяльність господарських судів з метою врегулювання майнових та немайнових спорів суб'єктів господарювання та інших учасників господарського процесу.

Предмет господарсько-процесуального права включає суспільні відносини, що виникають у зв'язку із господарсько-процесуальною діяльністю.

Господарсько-процесуальне право як самостійну галузь права характеризує специфічний метод правового регулювання. Тобто спосіб впливу норм цієї галузі на суспільні відносини.

В юридичній літературі виділяють імперативний метод впливу на поведінку суспільних відносин, який забезпечується за допомогою обов'язкових до виконання приписів, розпоряджень, заборон, та диспозитивний метод, який визначає лише вид поведінки учасників певних відносин, що дає їм можливість вільно і самостійно регулювати свої взаємини у встановлених межах. Відштовхуючись від положень загальної теорії права та широкого обсягу правових норм, що регулюють господарсько-процесуальні відносини, слід відзначити, що господарсько- процесуальному праву притаманні обидва методи регулювання суспільних господарсько-процесуальних відносин.

Метод господарського процесуального права передбачає та допускає поєднання імперативних та диспозитивних способів впливу норм господарського процесуального права на поведінку суб'єктів господарського процесу.

§ 3. Джерела господарського процесуального права

Згідно статті 3 ГПК судочинство в господарських судах здійснюється відповідно до *Конституції України*, *Господарського процесуального кодексу України*, *Закону України «Про міжнародне приватне право»*, *Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»*, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила судочинства, ніж ті, що передбачені ГПК, іншими законами України, застосовуються правила міжнародного договору.

Судочинство у господарських судах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає справи, віднесені до його компетенції, в порядку, передбаченому ГПК.

У питанні джерел права, що застосовуються судом, слід виходити із того, що господарський суд у своїй діяльності застосовує чинні нормативно- правові акти, перш за все приписи Конституції, яка має найвищу юридичну силу, закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Входячи із статті 9 Конституції України, як зазначається в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» № 9 від 01.11. 1996 р., чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, суд не може застосувати закон, який регулює правовідносини, що

розглядаються, інакше як міжнародний договір. У той же час міжнародні договори застосовуються, якщо вони не суперечать Конституції України.

Правовідносини в сфері господарського судочинства регулюються міжнародними договорами, що діють у цій сфері, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України і які стали частиною національного законодавства, або рекомендаційні положення норм міжнародного права, що прямо включені до чинного законодавства України.

Джерелом господарського процесуального права є нормативно-правові акти, які вміщують правові норми, що регулюють господарське судочинство. Зокрема, це Закон України «Про судоустрій і статус суддів», який визначає організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечує право кожного на справедливий суд.

Слід звернути на увагу на *«звичай»* як джерело господарського процесу, які у давньоримському праві позначалися терміном «*non scripta*» (неписані закони). З посиленням законодавчої діяльності держави звичай значною мірою втратив своє значення, хоч і не перестав бути джерелом права. Як зазначається в пункті 3.2 роз'яснення Президії Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики розгляду справ за участю іноземних підприємств і організацій» № 04-5/608 від 31.05.2002 р., в разі відсутності законодавства, що регулює спірні відносини за участю іноземного суб'єкта підприємницької діяльності, господарський суд може застосовувати міжнародні торгові звичаї.

В Україні ставлення до правового звичаю як джерела права у різні періоди її історії було неоднозначне. Беззаперечним є те, що державно-нормативне регулювання не охоплює всі суспільні відносини і тому звичай зберігає своє значення в окремих галузях приватного і публічного права. Незважаючи на те, що Конституція України не закріплює правовий звичай як джерело права, але окремі акти законодавства містять такі норми. Зокрема, в статті 7 Цивільного кодексу України міститься вказівка, що судам необхідно виходити з того, що нормативно-правові акти будь-якого державного чи іншого органу (акти Президента України, постанови Верховної Ради України, постанови розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи рішення Ради міністрів Автономної Республіки Крим, акти органів місцевого самоврядування, накази та інструкції міністерств і відомств, накази керівників підприємств, установ та організацій тощо) підлягають оцінці на відповідність як Конституції, так і закону. Якщо при розгляді справи буде встановлено, що нормативно-правовий акт, який підлягав застосуванню, не відповідає чи суперечить законові, суд зобов'язаний застосувати закон, який регулює ці правовідносини.

§ 4. Право на звернення до господарського суду

Згідно з Конституцією України Україна є демократичною, соціальною, правовою державою, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Гарантуючи судовий захист з боку держави, Основний Закон України водночас визнає право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Це конституційне право не може бути скасоване або обмежене.

Одним із способів реалізації права кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань у сфері господарських правовідносин є звернення до господарського суду.

Згідно частини першої статті 4 ГПК право на звернення до господарського суду в установленому ГПК гарантується. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом.

Суб'єктами звернення до господарського суду є:

- ◆ юридичні особи;
- ◆ фізичні особи – підприємці;
- ◆ фізичні особи, які не є підприємцями;
- ◆ державні органи, органи місцевого самоврядування (ч. 2 ст. 4);
- ◆ особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб (ч. 3 ст. 4).

За угодою сторін спір може бути переданий на розгляд:

- ◆ третейського суду;
- ◆ міжнародного комерційного арбітражу.

Жодна особа не може бути позбавлена права на участь у розгляді своєї справи у визначеному законом порядку.

В частині першій статті 4 ГПК реалізується конституційний принцип доступності правосуддя. До господарського суду вправі звернутися кожна особа, яка вважає, що її право чи охоронюваний законом інтерес порушено чи оспорується, а сам спір має бути віднесений до юрисдикції господарського суду. Гарантуючи судовий захист з боку держави, Конституція України визнає право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Це конституційне право не може бути скасоване або обмежене. Одним із способів реалізації права кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань у сфері господарських правовідносин є звернення до господарського суду.

Право на звернення до господарського суду мають особи визначені в частині другій статті 4 ГПК. Крім визначених в частині другій суб'єктів, які мають право на звернення до господарського суду, частина третя розширює коло осіб, які мають право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Тобто, право на пред'явлення позову можуть мати й інші особи, які не вказані в частині другій. Наприклад, це може здійснюватися із відносин, що виникають з перевозок вантажів. Такі роз'яснення надаються Президією ВГСУ «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з перевезення вантажів залізницею» № 04–5/601 від 29.05. 2002 р.

Частина четверта статті 4 ГПК визначає, що відмова від права на звернення до господарського суду є недійсною. Тобто, ніяка укладена угода не породжує ніяких правових наслідків, така угода є нікчемною.

Чинні нормативно-правові акти надають можливість сторонам спору право передати спір на розгляд третейського суду (міжнародного комерційного арбітражу). Розгляд таких справ здійснюється відповідно до норм Законів України:

«Про третейські суди» від 11.05. 2004 р.;

«Про торгово-промислові палати в Україні» від 02.12. 1997 р.;

«Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24.02.1994 р., відповідних положень та регламентів про Міжнародний комерційний

арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України та інших нормативно-правових актів.

До третейського суду за угодою сторін може бути переданий будь-якій спір, який виникає з цивільних чи господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом.

Крім частини п'ятої статті 4 ГПК норми вказаних законів реалізовано в статті 22 ГПК.

Закон надає право особі брати участь у розгляді своєї справи у визначеному законом порядку. Це означає, що жодна особа не може бути позбавлена права на участь у судовій справі. Суд не може відмовити у правосудді, якщо особа вважає, що її права і законні інтереси порушені або порушуються.

У випадку, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного права чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд відповідно до викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону.

§ 5. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система покликана максимально перевести документальний судовий процес в електронну форму для подальшого обміну інформацією між учасниками справи.

Загальний порядок і принципи функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи визначено статтею 6 ГПК.

У господарських судах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система.

Позовні та інші заяви, скарги та інші передбачені законом процесуальні документи, що подаються до господарського суду і можуть бути предметом судового розгляду, в порядку їх надходження підлягають обов'язковій реєстрації в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в день надходження документів.

Визначення судді або колегії суддів (судді-доповідача) для розгляду конкретної справи здійснюється Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою у порядку, визначеному цим Кодексом (автоматизований розподіл справ).

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система відповідно до закону забезпечує обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Суд направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу на їхні офіційні електронні адреси, вчиняє інші процесуальні дії в електронній формі із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи в порядку, визначеному цим Кодексом та Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

Адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, державні органи, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки реєструють офіційні електронні адреси в

Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі в добровільному порядку.

Особам, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, суд вручає будь-які документи у справах, в яких такі особи беруть участь, виключно в електронній формі шляхом їх направлення на офіційні електронні адреси таких осіб, що не позбавляє їх права отримати копію судового рішення у паперовій формі за окремою заявою.

Реєстрація в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі не позбавляє права на подання документів до суду в паперовій формі.

Особи, які зареєстрували офіційні електронні адреси в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, можуть подати процесуальні, інші документи, вчинити інші процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, з використанням власного електронного цифрового підпису, прирівняного до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис», якщо інше не передбачено цим Кодексом.

Особливості використання електронного цифрового підпису в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі визначаються Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

Суд проводить розгляд справи за матеріалами судової справи в електронній формі. Процесуальні та інші документи і докази у паперовій формі не пізніше трьох днів з дня їх надходження до суду переводяться у електронну форму та долучаються до матеріалів електронної судової справи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

У разі неможливості розгляду справи судом в електронній формі з технічних причин більше п'яти днів, що може перешкодити розгляду справи у строки, встановлені ГПК, справа розглядається за матеріалами в паперовій формі, для чого матеріали справи невідкладно переводяться в паперову форму у порядку, встановленому Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему.

Процесуальні та інші документи і докази в паперовій формі зберігаються в додатку до справи в суді першої інстанції та у разі необхідності можуть бути оглянуті учасниками справи чи судом першої інстанції, або витребувані судом апеляційної чи касаційної інстанції після надходження до них відповідної апеляційної чи касаційної скарги.

Несанкціоноване втручання в роботу Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та в автоматизований розподіл справ між суддями тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Серед очевидних переваг ЄСІТС є визначення судді або колегії суддів (судді-доповідача) для розгляду конкретних судових справ, яке відбувається під час реєстрації відповідних процесуальних документів за принципом вірогідності, з обов'язковим урахуванням справ, що перебувають у розпорядженні судді.

Перевагою ЄСІТС є те, що система забезпечує не тільки внутрішній документообіг між учасниками судового процесу та судом, але й зовнішній – між судами. Система забезпечує фіксування судового процесу, а також участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

Відповідно до Положення про ЄСІТС а також у порядку визначеному ГПК, суд в обов'язковому порядку направляє судові рішення та інші процесуальні документи учасникам судового процесу, особам визначеним в частині шостій ГПК на їхні офіційні електронні адреси, тоді як іншим особам, у разі реєстрації ними своїх офіційних електронних адрес в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі.

§ 6. Інстанційна юрисдикція господарських судів

Діяльність господарських судів будується за принципами спеціалізації, інстанційності та територіальності. Відповідно до норм Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 16.06. 2016 р. систему судоустрою складають:

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди;
- 3) Верховний Суд.

Для розгляду окремих категорій справ відповідно до цього Закону в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди.

Місцеві господарські суди.

Місцевими господарськими судами є окружні господарські суди, які розглядають справи, що виникають із господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені законом до їх юрисдикції. Місцевий суд є судом першої інстанції і здійснює правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом.

Інстанційну юрисдикцію судів першої інстанції визначає стаття 24 ГПК. За загальним правилом у порядку господарського судочинства, згідно частини першої статті 24 ГПК усі справи, що підлягають вирішенню в порядку господарського судочинства, розглядаються місцевими господарськими судами як судами першої інстанції. За приписами частини першої вказаної статті всі справи, що складають предметну юрисдикцію місцевих господарських судів розглядаються судами першої інстанції, крім справ, визначених частинами другою та третьою цієї статті.

Справи щодо оскарження рішень третейських судів, про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів розглядаються апеляційними господарськими судами як судами першої інстанції за місцем розгляду справи третейським судом.

У цьому випадку місцевий господарський суд буде виступати як відповідний апеляційний господарський суд.

Виняток, згідно частини третьої статті 24 ГПК Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядає як суд першої інстанції справи у спорах, визначених частиною другою статті 20 ГПК. Це справи у спорах щодо суб'єктивних оспорюваних прав особи на об'єкти права інтелектуальної власності, визначені ст. 420 Цивільного кодексу України, нормами спеціального та міжнародного законодавства, а також оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених частиною другою ст. 20 ГПК питань.

У разі незгоди із рішенням суду першої інстанції, особа має право оскаржити рішення суду першої інстанції в апеляційному порядку. Апеляційні господарські суди є другою інстанційною ланкою. Також у складі апеляційного господарського суду можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ.

Згідно частини першої статті 25 ГПК апеляційні господарські суди переглядають в апеляційному порядку судові рішення місцевих господарських

судів, які знаходяться у межах відповідного апеляційного округу (території, на яку поширюються повноваження відповідного апеляційного господарського суду).

Апеляційними судами з розгляду господарських справ є відповідно апеляційні господарські суди, які утворюються у відповідних апеляційних округах (ч. 3 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Частиною другою статті 25 ГПК встановлено, що Верховний Суд переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних господарських судів, ухвалені ними як судами першої інстанції. Це означає, що Верховний Суд може виступати в якості апеляційного суду при розгляді визначеної категорії справ – коли переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних господарських судів, ухвалені ними як судами першої інстанції.

Частиною третьою статті 25 встановлено, що Апеляційна палата Вищого суду з питань інтелектуальної власності переглядає в апеляційному порядку судові рішення, ухвалені Вищим судом з питань інтелектуальної власності.

У складі Вищого суду з питань інтелектуальної власності діє Апеляційна палата, що переглядає в апеляційному порядку судові рішення, ухвалені Вищим судом з питань інтелектуальної власності. Згідно частини четвертої ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у складі вищого спеціалізованого суду можуть утворюватися судові палати для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції, а також утворюється апеляційна палата для розгляду справ в апеляційній інстанції.

Згідно статті 26 ГПК Верховний Суд переглядає у касаційному порядку судові рішення, ухвалені судами першої та апеляційної інстанцій.

Вказана стаття визначає загальним судом *касаційної інстанції Верховний Суд*. Проте, касаційної інстанції виступає не сам Верховний Суд, відповідно до норм Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом, який здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, – як суд першої або апеляційної інстанції, в порядку, встановленому процесуальним законом.

У складі Верховного Суду діє Велика Палата Верховного Суду до якої входить Касаційний господарський суд, який буде переглядати у касаційному порядку судові рішення, ухвалені судами першої та апеляційної палати.

Окрім того, у Касаційному господарському суді обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо (про):

- ◆ банкрутство;
- ◆ захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством;
- ◆ корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів.

§ 7. Територіальна юрисдикція (підсудність)

Норми ГПК територіальну підсудність поділяють компетенцію господарських судів на такі види територіальної підсудності:

- ◆ загальну;

- ◆ альтернативну;
- ◆ виключну.

Загальні правила територіальної підсудності, тобто розмежування компетенції господарських судів першої інстанції щодо розгляду господарських спорів визначена статтею 27 ГПК.

Згідно частини першої статті 27 ГПК позов пред'являється до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання відповідача, якщо інше не встановлено ГПК.

Частина друга статті 27 визначає деталізації підсудності юридичної особи та фізичної особи – підприємця щодо їх місцезнаходження, яке визначається згідно з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань.

Слід зазначити, що Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, створений відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб- підприємців» від 15 травня 2003 р. (в редакції від 26 листопада 2015 року –

«Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»). Являє собою автоматизовану систему збирання, накопичення, захисту, обліку та надання інформації про юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців.

Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – це єдина державна інформаційна система, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та надання інформації про юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадські формування, що не мають статусу юридичної особи.

Що стосується визначення підсудності справ – фізичної особи (ч. 3 ст. 27 ГПК), яка не є підприємцем, місце проживання такої особи, визнається зареєстроване у встановленому законом порядку місце її проживання або перебування.

Варто зазначити, що деякі питання територіальної підсудності справ господарським судам роз'яснено в постанові Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» №10 від 24 жовтня 2011 р.

Підсудність справ, у яких однією із сторін є суд або суддя, визначає стаття 28 ГПК.

Згідно частини першої статті 28 ГПК підсудність господарської справи, у якій однією із сторін є господарський суд або суддя господарського суду, до підсудності якого віднесена ця справа за загальними правилами, визначається ухвалою суду вищої інстанції, постановленою без повідомлення сторін.

Коли ж стороною у справі є Верховний Суд, то підсудність визначається за загальними правилами підсудності (ч. 2 ст. 28).

Ця стаття визначає вид підсудності, за вказівкою суду вищої судової інстанції, який своєю ухвалою приймає таке рішення, не повідомляючи сторони у справі про таке рішення.

Підсудність справ за вибором позивача визначає стаття 29 ГПК.

Встановлення норм цієї статті зумовлена необхідністю або доцільністю надання позивачеві права вибору господарського суду, який розглядатиме справу – **альтернативна територіальна підсудність.**

Альтернативна територіальна підсудність зумовлена необхідністю надання позивачеві право вибору господарського суду, який розглядатиме справу, за винятком виключної підсудності.

Вичерпний перелік право вибору господарського суду позивачеві наведений в частинах 2-10 статті 29 ГПК

Згідно частини першої статті 29 ГПК право вибору між господарськими судами, яким відповідно до цієї статті підсудна справа, належить позивачу, за винятком виключної підсудності, встановленої статтею 30 ГПК.

Позови у спорах за участю кількох відповідачів можуть пред'являтися до господарського суду за місцезнаходженням чи місцем проживання одного з відповідачів.

Позови у спорах, що виникають з діяльності філії або представництва юридичної особи, можуть пред'являтися також за їх місцезнаходженням.

Позови до стягувача про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, або про повернення стягненого за виконавчим написом нотаріуса, можуть пред'являтися також за місцем його виконання.

Позови у спорах, що виникають з договорів, в яких визначено місце виконання або виконувати які через їх особливість можна тільки в певному місці, можуть пред'являтися також за місцем виконання цих договорів.

Позови до відповідача, місце реєстрації проживання або перебування якого невідоме, пред'являються за місцезнаходженням майна відповідача чи за останнім відомим зареєстрованим його місцем проживання або перебування чи постійної його діяльності.

Позови про відшкодування збитків, спричинених заходами забезпечення позову, можуть пред'являтися також за місцем застосування заходів забезпечення позову (до суду, який застосував відповідні заходи).

Позови про відшкодування шкоди, заподіяної майну, можуть пред'являтися також за місцем заподіяння шкоди.

Позови про відшкодування шкоди, заподіяної зіткненням суден, а також про стягнення сум винагороди за рятування на морі, можуть пред'являтися також за місцезнаходженням судна відповідача або порту реєстрації судна.

Позови до відповідача, який не має в Україні місцезнаходження чи місця проживання, можуть пред'являтися за місцезнаходженням його майна.

Територіальна підсудність у випадках, передбачених законом, встановлює приписи щодо розгляду справ, які розглядаються судом.

Питання виключної підсудності регулюється нормами статті 30 ГПК. Це означає, що у нижче наведених випадках, за певних обставин заява може бути подана до визначеного законом суду. Перелік підстав, що притаманні господарському судочинству має вичерпний характер.

Спори, що виникають з договору перевезення, у разі, коли одним з відповідачів є перевізник, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням перевізника.

Справи про арешт судна, що здійснюється для забезпечення морської вимоги, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням морського порту України, в якому перебуває або до якого прямує судно, або порту реєстрації судна.

Спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини. Якщо пов'язані між собою позовні вимоги пред'явлені одночасно щодо декількох об'єктів нерухомого майна, спір розглядається за місцезнаходженням об'єкта, вартість якого є найвищою.

Спори про права на морські і повітряні судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти вирішуються господарським судом за місцем їх державної реєстрації.

Спори, у яких відповідачем є Кабінет Міністрів України, міністерство чи інший центральний орган виконавчої влади, Національний банк України, Рахункова палата, Верховна Рада Автономної Республіки Крим або Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські ради або обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, а також справи, матеріали яких містять державну таємницю, розглядаються місцевим господарським судом, юрисдикція якого поширюється на місто Київ.

Спори, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі спори між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів, а також спори, що виникають з правочинів щодо корпоративних прав (крім акцій) в юридичній особі, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням юридичної особи.

На відміну від статей 27–30 ГПК, стаття 31 ГПК передбачає передачу справ з одного суду до іншого господарського суду.

Пунктами 1–3 частини першої статті 31 ГПК визначено три обставини, коли господарський суд може передати справу на розгляд іншого суду, якщо:

- 1) справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду;
- 2) після задоволення відводів (самовідводів) чи з інших підстав неможливо утворити новий склад суду для розгляду справи;
- 3) ліквідовано або з визначених законом підстав припинено роботу суду, який розглядав справу.

В частинах 2–8 ст. 31 ГПК визначено процесуальні процедури передачі справ від одного суду до іншого господарського суду. Законодавець пов'язує це із нижченаведеними процесуальними процедурами.

Справа, прийнята судом до свого провадження з додержанням правил підсудності, повинна бути ним розглянута і в тому випадку, коли в процесі розгляду справи вона стала підсудною іншому суду, за винятком випадків, коли внаслідок змін у складі відповідачів справа відноситься до виключної підсудності іншого суду.

Передача справи на розгляд іншого суду за встановленою ГПК підсудністю з підстави, передбаченої пунктом 1 частини першої цієї статті, здійснюється на підставі ухвали суду не пізніше п'яти днів після закінчення строку на її оскарження, а в разі подання скарги – не пізніше п'яти днів після залишення її без задоволення.

Передача справи з підстави, передбаченої пунктом 2 частини першої цієї статті, здійснюється на підставі розпорядження голови суду на розгляд господарського суду, найбільш територіально наближеного до цього суду.

У разі ліквідації або припинення роботи суду справи, що перебували у його провадженні, невідкладно передаються до суду, визначеного відповідним законом або рішенням про припинення роботи суду, а якщо такий суд не визначено – до суду, що найбільш територіально наближений до суду, який ліквідовано або роботу якого припинено.

§ 8. Форми господарського судочинства

Згідно частини першої статті 12 ГПК господарське судочинство здійснюється за правилами, передбаченими ГПК, у порядку:

1) **наказного провадження**, яке призначене для розгляду справ за заявами про стягнення грошових сум незначного розміру, щодо яких відсутній спір або про його наявність заявнику невідомо;

2) **позовного провадження**, яке поділяється на **загальне або спрощене позовне провадження**.

Умови, за яких суд має право розглядати вимоги про стягнення грошових сум у наказному провадженні, а справи – у загальному або спрощеному позовному провадженні, визначаються ГПК.

Загальне позовне провадження призначене для розгляду справ, які через складність або інші обставини недоцільно розглядати у спрощеному позовному провадженні.

Спрощене позовне провадження призначене для розгляду малозначних справ, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи.

Малозначними справами є справи, у яких **ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму** для працездатних осіб.

Справи незначної складності – це справи визнані судом малозначними й не має універсального характеру. Тобто справи, **ціна позову в яких не повинні перевищувати п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму** для працездатних осіб.

Господарські суди вирішують справи про банкрутство у порядку провадження, передбаченому ГПК, з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (ч. 6 ст. 12).

В інформаційному листі Вищого господарського суду України № 01- 06/606/2013 від 28.03. 2013 р., Про Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (у редакції Закону України від 22.12.2011 № 4212-VI зазначається таке.

Частиною третьою статті 7 Закону передбачено, що до боржника може бути застосовано загальний, спеціальний або спрощений порядок провадження у справі про банкрутство залежно від категорії боржника, виду його діяльності та наявності у нього майна.

§ 9. Предметна та суб'єктна юрисдикція господарських судів

Відповідно до постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» №10 від 24.10.2011 р. у вирішенні питань, пов'язаних з прийняттям позовних заяв, господарським судам слід розрізняти поняття підвідомчості і підсудності справ.

Підвідомчість – це визначена законом сукупність повноважень господарських судів щодо розгляду справ, віднесених до їх компетенції.

Підсудність визначається колом справ у спорах, вирішення яких віднесено до підвідомчості певного господарського суду.

Справи, що відносяться до юрисдикції господарських судів визначені статтею 20 ГПК.

Господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема:

1) справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні правочинів у господарській діяльності, крім правочинів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, а також у спорах щодо правочинів, укладених для забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці;

2) справи у спорах щодо приватизації майна, крім спорів про приватизацію державного житлового фонду;

3) справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів;

4) справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, крім правочинів у сімейних та спадкових правовідносинах;

5) справи у спорах щодо цінних паперів, в тому числі пов'язані з правами на цінні папери та правами, що виникають з них, емісією, розміщенням, обігом та погашенням цінних паперів, обліком прав на цінні папери, зобов'язаннями за цінними паперами, крім боргових цінних паперів, власником яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та векселів, що використовуються у податкових та митних правовідносинах;

6) справи у спорах щодо права власності чи іншого речового права на майно (рухоме та нерухоме, в тому числі землю), реєстрації або обліку прав на майно, яке (права на яке) є предметом спору, визнання недійсними актів, що порушують такі права, крім спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем, та спорів щодо вилучення майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності, а також справи у спорах щодо майна, що є предметом забезпечення виконання зобов'язання, сторонами якого є юридичні особи та (або) фізичні особи – підприємці;

7) справи у спорах, що виникають з відносин, пов'язаних із захистом економічної конкуренції, обмеженням монополізму в господарській діяльності, захистом від недобросовісної конкуренції, в тому числі у спорах, пов'язаних з оскарженням рішень Антимонопольного комітету України, а також справи за заявами органів Антимонопольного комітету України з питань, віднесених законом до їх компетенції, крім спорів, які віднесені до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності;

8) справи про банкрутство та справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також спорів про визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу на виконання його повноважень, визначених Податковим кодексом України;

9) справи за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство;

10) справи у спорах щодо оскарження актів (рішень) суб'єктів господарювання та їх органів, посадових та службових осіб у сфері організації та здійснення господарської діяльності, крім актів (рішень) суб'єктів владних повноважень, прийнятих на виконання їхніх владних управлінських функцій, та спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем;

11) справи про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказу на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону України «Про третейські суди», якщо такі рішення ухвалені у спорах, зазначених у статті 20 ГПК;

12) справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах;

13) вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, визнання недійсними актів, що порушують права на майно (майнові права), якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав чи спору, що виник з корпоративних відносин, якщо цей спір підлягає розгляду в господарському суді і переданий на його розгляд разом з такими вимогами;

14) справи у спорах про захист ділової репутації, крім спорів, стороною яких є фізична особа, яка не є підприємцем або самозайнятою особою;

15) інші справи у спорах між суб'єктами господарювання;

16) справи за заявами про видачу судового наказу, якщо заявником та боржником є юридична особа або фізична особа – підприємець.

§ 10. Відкриття розгляду справи по суті

Відкриття судового засідання здійснюється у попередньо визначений термін головуєчим у судовому засіданні. Судовий розгляд у господарській справі складається з ряду послідовних процесуальних дій, кожна з яких виконує свої специфічні завдання і здійснюється відповідно до передбаченої господарським-процесуальним законом процедури.

Згідно частини першої статті 201 ГПК у призначений для розгляду справи час головуєчий відкриває судове засідання та оголошує, яка справа розглядатиметься.

Секретар судового засідання доповідає суду, хто з учасників судового процесу з'явився в судове засідання, хто з учасників судового процесу братиме участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, чи повідомлено тих учасників судового процесу, хто не з'явився, про дату, час і місце судового засідання в порядку, передбаченому ГПК

З оголошення головуючим судового засідання відкритим розпочинається розгляд справи по суті.

Головуючий встановлює особи тих, хто бере участь у судовому засіданні, а також перевіряє повноваження представників.

Згідно статті 204 ГПК відкриваючи судове засідання головуючий оголошує склад суду, а також прізвища перекладача, спеціаліста, секретаря судового засідання.

Перед початком судового засідання головуючий за клопотанням учасника справи роз'яснює права та обов'язки, крім випадків, коли учасника справи представляє адвокат (ст. 205 ГПК).

У разі неявки у судове засідання будь-якого учасника справи за умови, що його належним чином повідомлено про дату, час і місце цього засідання, не перешкоджає розгляду справи по суті, крім випадків, визначених статтею 202 ГПК.

Суд відкладає розгляд справи в судовому засіданні в межах встановленого частиною другою статті 202 ГПК строку з таких підстав:

1) неявка в судове засідання учасника справи, щодо якого немає відомостей про направлення йому ухвали з повідомленням про дату, час і місце судового засідання;

2) перша неявка в судове засідання учасника справи, якого повідомлено про дату, час і місце судового засідання, якщо він повідомив про причини неявки, які судом визнано поважними;

3) виникнення технічних проблем, що унеможливають участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції, крім випадків, коли відповідно до ГПК судове засідання може відбутися без участі такої особи;

4) необхідність витребування нових доказів, у випадку коли учасник справи обґрунтував неможливість заявлення відповідного клопотання в межах підготовчого провадження.

Якщо учасник справи або його представник були належним чином повідомлені про судове засідання, суд розглядає справу за відсутності такого учасника справи у разі:

1) неявки в судове засідання учасника справи (його представника) без поважних причин або без повідомлення причин неявки;

2) повторної неявки в судове засідання учасника справи (його представника) незалежно від причин неявки;

3) неявки представника в судове засідання, якщо в судове засідання з'явилася особа, яку він представляє, або інший її представник;

4) неявки в судове засідання учасника справи, якщо з'явився його представник, крім випадків, коли суд визнав явку учасника справи обов'язковою (ч. 3 ст. 202).

У разі неявки позивача в судове засідання без поважних причин або неповідомлення ним про причини неявки, суд залишає позовну заяву без розгляду, крім випадку, якщо від нього надійшла заява про розгляд справи за його відсутності і його нез'явлення не перешкоджає вирішенню спору (ч. 4 ст. 202).

Наслідки, визначені частинами третьою та четвертою статті 202 ГПК, настають і в разі, якщо учасник справи (його представник) залишить залу судового засідання.

У разі розгляду справи за відсутності позивача або відповідача суддя- доповідач оголошує стислий зміст позовної заяви або відзиву відповідно.

У разі відкладення розгляду справи суд повинен допитати свідків, які з'явилися. Тільки у виняткових випадках за ухвалою суду свідки не допитуються і викликаються знову.

Про відкладення розгляду справи постановляється ухвала.

У разі неявки в судове засідання свідка, експерта, спеціаліста, перекладача суд заслуховує думку учасників справи про можливість розгляду справи за відсутності свідка, експерта, спеціаліста, перекладача, які не з'явилися, та постановляє ухвалу про продовження судового розгляду або про відкладення розгляду справи. Одночасно суд вирішує питання про відповідальність особи, яка не з'явилася (ст. 203 ГПК).

За приписами статті 206 ГПК свідки видаляються із зали судового засідання у відведені для цього приміщення без можливості ознайомлення з ходом судового засідання. Судовий розпорядник вживає заходів щодо того, щоб свідки, які допитані судом, не спілкувалися з тими, яких суд ще не допитав.

§ 11. З'ясування обставин справи та дослідження доказів

Порядок з'ясування обставин справи та дослідження доказів визначається судом залежно від складності і характеру справи, з урахуванням думки учасників, що беруть участь в справі, яке починається із вступного слова, під яким слід розуміти стисле викладення змісту та підстав вимог та заперечень щодо предмету господарського спору. Порядок з'ясування обставин та дослідження доказів здійснюється у процесуальній послідовності відповідно до вимог господарського процесуального законодавства, умови реалізації яких зобов'язаний забезпечити суд.

З'ясування обставин справи та дослідження доказів здійснюється у процесуальній послідовності.

Стаття 208 ГПК визначає порядок вступного слова учасників справи.

Спочатку суд заслуховує вступне слово позивача та третьої особи, яка бере участь на його стороні, відповідача та третьої особи, яка бере участь на його стороні, а також інших учасників справи.

У вступному слові учасники справи в усній формі стисло викладають зміст та підстави своїх вимог і заперечень щодо предмета позову, дають необхідні пояснення щодо них.

Якщо разом зі стороною, третьою особою у справі беруть участь їх представники, суд після сторони, третьої особи заслуховує їх представників. За клопотанням сторони, третьої особи виступати зі вступним словом може тільки представник.

Учасники справи можуть ставити питання один одному у черговості, яка визначається головуючим, та з його дозволу.

Головуючий з власної ініціативи або за усним клопотанням учасника справи може зняти питання, що не стосуються предмета спору, поставити питання учаснику судового процесу.

Якщо учасники судового процесу висловлюються нечітко або з їх слів не можна дійти висновку про те, визнають вони обставини чи заперечують проти них, суд може зажадати від цих осіб конкретної відповіді – «так» чи «ні».

Порядок з'ясування обставин справи та дослідження доказів здійснюється відповідно до вимог стаття 209 ГПК.

Суд, заслухавши вступне слово учасників справи, з'ясовує обставини, на які учасники справи посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, та досліджує в порядку, визначеному в підготовчому засіданні у справі, докази, якими вони обґрунтовуються.

З урахуванням змісту спірних правовідносин, обставин справи та зібраних у справі доказів суд під час розгляду справи по суті може змінити порядок з'ясування обставин справи та порядок дослідження доказів, про що зазначається у протоколі судового засідання.

Суд під час розгляду справи повинен безпосередньо дослідити докази у справі: ознайомитися з письмовими та електронними доказами, висновками експертів, поясненнями учасників справи, викладеними в заявах по суті справи, показаннями свідків, оглянути речові докази (ч. 1 ст. 210).

Докази, що не були предметом дослідження в судовому засіданні, не можуть бути покладені судом в основу ухваленого судового рішення.

Письмові, речові і електронні докази оглядаються у судовому засіданні, за винятком випадків, передбачених ГПК, і пред'являються учасникам справи за їх клопотанням, а в разі необхідності – також свідкам, експертам, спеціалістам.

Учасники справи можуть давати свої пояснення з приводу письмових, речових та електронних доказів або протоколів їх огляду, ставити питання експертам. Першою ставить питання особа, за клопотанням якої було викликано експерта.

Згідно частини першої статті 211 ГПК допит свідка здійснюється тільки за ухвалою суду у випадках, встановлених ГПК. Кожний свідок допитується окремо.

Свідки, які ще не дали показань, не можуть перебувати в залі судового засідання під час розгляду справи.

Перед допитом свідка головуєчий встановлює його особу, а також попереджає його про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве показання і відмову від давання показань.

При допиті свідка першою ставить питання особа, за заявою якої викликано свідка, а потім інші учасники справи в черговості, встановленій частинами першою та третьою статті 208 ГПК.

Головуючий у судовому засіданні та інші судді можуть ставити свідкові питання в будь-який час його допиту та мають право з'ясовувати суть відповіді свідка на питання учасників справи, а також ставити питання свідку після закінчення його допиту учасниками справи.

Головуючий має право за заявою учасників справи знімати питання, поставлені свідку, якщо вони за змістом ображають честь чи гідність особи, є навідними або не стосуються предмета спору.

Кожний допитаний свідок залишається в залі судового засідання до закінчення розгляду справи. Суд може дозволити допитаним свідкам залишити залу засідання суду до закінчення розгляду справи за згодою сторін.

Свідок може бути допитаний повторно або одночасно з іншим свідком для з'ясування причин розходжень його показань з показаннями інших свідків.

Свідок, який не може прийти у судове засідання внаслідок хвороби, старості, інвалідності або з інших поважних причин, допитується судом у місці його проживання (перебування).

Свідок, даючи показання, може користуватися записами лише в тих випадках, якщо його показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими даними, які важко зберегти в пам'яті. Ці записи подаються судові та учасникам справи і можуть бути приєднані до справи за ухвалою суду (ст. 212 ГПК).

Учасники справи можуть давати свої пояснення з приводу висновку експерта (ст. 214).

Крім дослідження письмового висновку експерта, у разі необхідності суд може скористатися консультаціями та роз'ясненнями спеціаліста.

Згідно частини першої статті 215 ГПК під час дослідження доказів суд може скористатися усними консультаціями або письмовими роз'ясненнями (висновками) спеціалістів.

Спеціалісту можуть бути поставлені питання по суті наданих усних консультацій чи письмових роз'яснень. Першою ставить питання особа, за клопотанням якої залучено спеціаліста, та її представник, а потім інші учасники справи. Якщо спеціаліста залучено за клопотанням обох сторін або за ініціативою суду, першим ставить питання спеціалістові позивач і (або) його представник.

Суд має право з'ясувати суть відповіді спеціаліста на питання учасників справи, а також ставити питання спеціалісту після закінчення його опитування учасниками справи.

Викладені письмово і підписані спеціалістом роз'яснення приєднуються до матеріалів справи.

Під час розгляду господарської справи виникають обставини, коли суд може відкласти справу.

Після закінчення стадії з'ясування обставин та дослідження доказів, розпочинається наступна стадія судового процесу – судові дебати, підсумком яких є ухвалення судового рішення.

§ 12. Судові дебати та ухвалення рішення

Судові дебати – це певна частина судового розгляду справи, що складається промов учасників справи, в яких вони аналізують та оцінюють досліджені в суді докази, представляють на розгляд суду свої міркування щодо предмету спору та обґрунтовують свою позицію.

Порядок судових дебатів визначає стаття 218 ГПК.

Відповідно до норм цієї статті у судових дебатах виступають з промовами (заключним словом) учасники справи. У цих промовах можна посилатися лише на обставини і докази, досліджені в судовому засіданні.

В дебатах учасник виступає самостійно або призначає для виступу одного представника.

Порядок проведення, тривалість судових дебатів та черговість виступів учасників справи визначаються головуючим виходячи з розумно необхідного часу для викладення учасниками справи їх позиції по справі. З дозволу суду промовці можуть обмінюватися репліками. Право останньої репліки завжди належить відповідачеві та його представникові.

За загальним правилом спочатку у судових дебатах виступають позивач (його представник), потім – відповідач (його представник), а також третя особа, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, третя особа, яка не заявляє самостійної вимоги (їх представники).

Ухвалення судового рішення та винесення його голошення є завершальною частиною судового засідання.

Після судових дебатів суд виходить до нарадчої кімнати (спеціально обладнаного для ухвалення судових рішень приміщення) для ухвалення рішення, оголосивши орієнтовний час його оголошення (ст. 219 ГПК).

Ухвалення судового рішення потребує низку обмежень, пов'язаних із таємницею нарадчої кімнати.

Під час ухвалення судового рішення ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який розглядає справу.

Під час перебування в нарадчій кімнаті суддя не має права розглядати інші судові справи, а судді не мають права розголошувати хід обговорення та ухвалення рішення у нарадчій кімнаті (ст. 220 ГПК).

За наслідками розгляду господарської справи суд ухвалює рішення про судові витрати (ст. 221 ГПК).

Якщо сторона з поважних причин не може до закінчення судових дебатів у справі подати докази, що підтверджують розмір понесених нею судових витрат, суд за заявою такої сторони, поданою до закінчення судових дебатів у справі, може вирішити питання про судові витрати після ухвалення рішення по суті позовних вимог.

Для вирішення питання про судові витрати суд призначає судове засідання, яке проводиться **не пізніше п'ятнадцяти днів** з дня ухвалення рішення по суті позовних вимог (ч. 2 ст. 221).

У випадку, визначеному частиною другою цієї статті 221, суд ухвалює додаткове рішення в порядку, передбаченому статтею 244 ГПК.

Опорний конспект лекцій до змістовного модуля 2. Перегляд судових актів

§ 13. Апеляційне провадження

Апеляційне провадження є важливою процесуальною гарантією захисту прав і охоронюваних законом інтересів учасників господарського судочинства. Оскарження в апеляційному порядку ухвал суду першої інстанції за апеляційними скаргами дозволяє

виявити та виправляти помилки судів першої інстанції, а також забезпечити правильний і однаковий підхід до застосування норм матеріального і процесуального права.

Стаття 253 ГПК визначає суди апеляційної інстанції.

Ними є:

- ◆ апеляційний господарський суд, у межах апеляційного округу якого (території, на яку поширюються повноваження відповідного апеляційного господарського суду) знаходиться місцевий господарський суд, який ухвалив судові рішення, що оскаржується, якщо інше не передбачено ГПК;

- ◆ Верховний Суд, коли переглядає в апеляційному порядку судові рішення апеляційних господарських судів, ухвалені ними як судами першої інстанції;

- ◆ Апеляційна палата Вищого суду з питань інтелектуальної власності переглядає в апеляційному порядку судові рішення, ухвалені Вищим судом з питань інтелектуальної власності.

За приписами статті 254 ГПК апеляційному оскарженню підлягають рішення та ухвали судів першої інстанції.

Право на апеляційне оскарження мають:

- ◆ учасники справи;

- ◆ особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки, мають право подати апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції (ч. 1 ст. 254).

Згідно частини другої статті 254 ГПК ухвали суду першої інстанції оскаржуються в апеляційному порядку окремо від рішення суду лише у випадках, передбачених статтею 255 ГПК. Оскарження ухвал суду, які не передбачені статтею 255 ГПК, окремо від рішення суду не допускається.

Після відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, але суд вирішив питання про її права, інтереси та (або) обов'язки, така особа користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки учасника справи.

Стаття 255 ГПК визначає перелік ухвал суду першої інстанції, що можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від рішення суду.

Апеляційні скарги на ухвали суду першої інстанції можуть подавати учасники справи відповідно до ГПК та Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Заперечення на ухвали, що не підлягають оскарженню окремо від рішення суду, включаються до апеляційної скарги на рішення суду.

Наведений в статті 255 ГПК перелік підстав оскарження в апеляційному порядку окремо від рішення суду ухвал суду першої інстанції є вичерпним і таким, що не підлягає розширеному тлумаченню. На відміну від попередньої редакції (ст. 106 ГПК), стаття 255 ГПК значно розширює перелік підстав оскарження в апеляційному порядку.

Строк на апеляційне оскарження визначає стаття 256 ГПК.

Апеляційна скарга **на рішення суду** подається **протягом двадцяти днів**, а **на ухвалу суду** – **протягом десяти днів** з дня його (її) проголошення.

Якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини рішення суду, або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення

(виклику) учасників справи, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення.

Учасник справи, якому повне рішення або ухвала суду не були вручені у день його (її) проголошення або складення, має право на поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження:

- 1) рішення суду – якщо апеляційна скарга подана протягом двадцяти днів з дня вручення йому повного рішення суду;
- 2) ухвали суду – якщо апеляційна скарга подана протягом десяти днів з дня вручення йому відповідної ухвали суду.

Строк на апеляційне оскарження може бути також поновлений в разі пропуску з інших поважних причин, крім випадків, зазначених у частині другій статті 261 ГПК.

Тобто, після спливу річного строку з дня складання повного тексту судового рішення (ч. 2 ст. 261).

Порядок подання апеляційної скарги визначає стаття 257 ГПК, відповідно до якого апеляційна скарга подається безпосередньо до суду апеляційної інстанції.

Слід зауважити, що у попередній редакції (ст. 91 ГПК) апеляційна скарга подавалася через місцевий господарський суд, який розглянув справу. Подання апеляційної скарги безпосередньо до суду апеляційної інстанції є логічним і виправданим кроком.

Форму і зміст апеляційної скарги, яка подається у письмовій формі визначає стаття 258 ГПК.

§ 14. Касаційна скарга

Однією і основних засад судочинства є забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у визначених законом випадках.

Новою редакції ГПК змінено порядок подання касаційної скарги в порівнянні з тим, як це було передбачено в редакції, що діяла до 15.12.2017 р.

Судом касаційної інстанції у господарських справах стаття 286 ГПК визначає Верховний Суд.

Проте касаційну скаргу розглядає не сам Верховний Суд, а колегія суддів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду.

Право на касаційне оскарження визначає стаття 287 ГПК.

Згідно частини першої стаття 287 ГПК учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, інтереси та (або) обов'язки, мають право подати касаційну скаргу на:

- 1) рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи та постанову суду апеляційної інстанції, крім судових рішень, визначених у частині третій статті 287 ГПК;
- 2) ухвали суду першої інстанції, зазначені в пунктах 3, 6, 7, 13, 14, 21, 25, 26, 28, 30 частини першої статті 255 ГПК, після їх перегляду в апеляційному порядку;

Це стосується переліку ухвал визначених в статті 255 ГПК:

- ◆ про забезпечення позову, заміну заходу забезпечення позову;
- ◆ про повернення заяви позивачеві (заявникові);
- ◆ про відмову у відкритті провадження у справі;

- ◆ про закриття провадження у справі;
- ◆ про залишення позову (заяви) без розгляду
- ◆ про відмову у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами
- ◆ про розгляд скарг на рішення, дії (бездіяльність) органів Державної виконавчої служби, державного виконавця, приватного виконавця;
- ◆ про заміну чи відмову у заміні сторони у справі (процесуальне правонаступництво) або сторони виконавчого провадження;
- ◆ про звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, чи нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому законом порядку
- ◆ про визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами.

3) ухвали суду апеляційної інстанції про відмову у відкритті або закриття апеляційного провадження, про повернення апеляційної скарги, про зупинення провадження, щодо забезпечення позову, заміни заходу забезпечення позову, щодо зустрічного забезпечення, про відмову ухвалити додаткове рішення, про роз'яснення рішення чи відмову у роз'ясненні рішення, про внесення або відмову у внесенні виправлень у рішення, про повернення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами, про відмову у відкритті провадження за нововиявленими або виключними обставинами, про заміну сторони у справі, про накладення штрафу в порядку процесуального примусу, окремі ухвали;

4) ухвали і постанови суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку та постанови суду апеляційної інстанції у справах про банкрутство (неплатоспроможність) у випадках, передбачених Законом України

«Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Згідно частини третьої статті 287 ГПК не підлягають касаційному оскарженню:

1) рішення, ухвали суду першої інстанції та постанови, ухвали суду апеляційної інстанції у справах, рішення у яких підлягають перегляду в апеляційному порядку Верховним Судом;

2) судові рішення у малозначних справах, крім випадків, якщо:

а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;

б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до ГПК позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженням судовим рішенням, при розгляді іншої справи;

в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;

г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково.

Особа, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права, інтереси та (або) обов'язки, має право подати касаційну скаргу на судові рішення лише після його перегляду в апеляційному порядку за її апеляційною скаргою. Після відкриття касаційного провадження за касаційною скаргою особи, яка не брала участі у справі, але

суд вирішив питання про її права, інтереси та (або) обов'язки, така особа користується процесуальними правами і несе процесуальні обов'язки учасника справи.

Загальні строки на касаційне оскарження визначені статтею 288 ГПК.

Згідно частини першої вказаної статті *касаційна скарга* на судове рішення подається *протягом двадцяти днів* з дня його проголошення.

Якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини судового рішення, що оскаржується, або у разі розгляду справи

(вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи *зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення.*

Учасник справи, якому *повне* *судове рішення* не було вручено у день його проголошення або складення, має право на поновлення пропущеного строку на касаційне оскарження, якщо касаційна скарга *подана протягом двадцяти днів* з дня вручення йому такого судового рішення.

Строк на касаційне оскарження може бути також поновлений в разі пропуску з інших поважних причин, крім випадків, зазначених у частині четвертій статті 293 ГПК.

Згідно статті 289 ГПК касаційна скарга подається безпосередньо до суду касаційної інстанції.

Форму і зміст касаційної скарги визначає стаття 290 ГПК.

Касаційна скарга подається у письмовій формі.

Частина друга статті 290 ГПК визначає вимоги до касаційної скарги у якій повинно бути зазначено:

- 1) найменування суду касаційної інстанції;
- 2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) особи, яка подає касаційну скаргу, її місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України, номери засобів зв'язку та адресу електронної пошти, за наявності;
- 3) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) інших учасників справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб);
- 4) судові рішення, що оскаржуються;
- 5) обґрунтування того, в чому полягає неправильне застосування норм матеріального права чи порушення норм процесуального права, що призвело до ухвалення незаконного судового рішення (рішень);
- 6) вимоги особи, яка подає скаргу;
- 7) дата отримання копії судового рішення суду апеляційної інстанції, що оскаржується;
- 8) перелік доданих до скарги документів.

Касаційна скарга підписується особою, яка подає скаргу, або її представником. До касаційної скарги, поданої представником, додається довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо в справі немає підтвердження такого повноваження.

До касаційної скарги додаються:

- 1) докази, що підтверджують дату отримання копії оскаржуваного рішення суду апеляційної інстанції, за наявності;
- 2) документи, що підтверджують сплату судового збору у встановлених порядку і розмірі, або документи, що підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону.

Якщо касаційна скарга подається особою, звільненою від сплати судового збору відповідно до закону, у ній зазначаються підстави звільнення від сплати судового збору.

Варто зазначити, що у питанні подання касаційної скарги Верховний Суд від 03.03.2018 р., звернув увагу на певні недоліки, які існують при їх поданні. Зокрема, фізичні особи у касаційній скарзі повинні зазначити ПІБ особи, яка подає скаргу, місце проживання чи перебування, поштовий індекс, ідентифікаційний код та серію паспорта для громадян України, номер для зворотнього зв'язку та адресу електронної пошти

Водночас як фізособи, так і юрособи зазначають найменування суду касаційної інстанції, судові рішення, що оскаржуються, обґрунтування вимоги особи, що подає касаційну скаргу, вимоги до суду касаційної інстанції, клопотання особи, що подає касаційну скаргу (у разі необхідності), дату отримання копії рішення апеляційного суду, що оскаржується, та перелік матеріалів, що додаються до скарги.

Також, найтипівішими помилками при поданні касаційної скарги є незазначення ПІН або коду юрособи у ЄДРПОУ, дати отримання копії рішення апеляційного суду або не додається квитанція про сплату судового збору.

Крім того, Верховний Суд може відмовити у відкритті провадження, якщо касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню; є ухвала про закриття касаційного провадження у зв'язку з відмовою від раніше поданої касаційної скарги на це саме рішення; є постанова про залишення касаційною скарги без задоволення або ухвала про відмову у відкритті касаційного провадження.

Згідно статті 291 ГПК особа, яка подає касаційну скаргу, надсилає іншим учасникам справи копію цієї скарги і доданих до неї документів, які у них відсутні, листом з описом вкладення.

§ 15. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

Перегляд рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами або виключними обставинами є особливим видом провадження в господарському судочинстві. Після того як рішення суду набрали законної сили, вони можуть бути переглянуті за нововиявленими або виключними обставинами. Проте, вступ рішення у законну силу, можуть залишатися такими, що не відповідають вимогам верховенства права, міжнародним договорам та обґрунтованості.

Нововиявлені та виключні обставини за своєю юридичною суттю є сукупністю процесуальних дій суду, спрямованих на визначення наявності фактичних даних, що в установленому порядку спростовують факти, які було покладено в основу судового рішення.

Підставами перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами можуть різноманітні обставини, у тому числі й ті, які не залежать від сторін

та інших осіб, які беруть участь у справі, та ряд причин, які можуть не залежати від суду, який розглядав справу.

Стаття 320 ГПК встановлює підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.

Рішення, постанови та ухвали господарського суду, Вишого суду з питань інтелектуальної власності, якими закінчено розгляд справи, а також ухвали у справах про банкрутство (неплатоспроможність), які підлягають оскарженню у випадках, передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», що набрали законної сили, можуть бути переглянуті за нововиявленими або виключними обставинами.

Підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є:

1) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи;

2) встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного

перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного рішення у цій справі;

3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду (ч. 2 ст. 320).

Частиною другою статті 320 ГПК визначено вичерпний перелік підстав для перегляду судових рішень, постанов та ухвал за нововиявленими обставинами.

Днем встановлення нововиявлених обставин, про які йдеться в пункті 1 частини другої статті 320 ГПК, слід вважати день, коли вони стали або повинні були стати відомими заявникові.

Що ж до обставин, зазначених у пунктах 2–3 частини другої названої статті, то день їх встановлення визначається у відповідності із вказаними у них приписами.

Підставами для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами є:

1) встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане;

2) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом;

3) встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено судові рішення (ч. 3 ст. 320).

Днем встановлення виключних обставин, про які йдеться в пункті 1-3 частини третьої статті 320 ГПК, слід вважати день, коли такі обставини були встановлені.

Не є підставою для перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами:

1) переоцінка доказів, оцінених судом у процесі розгляду справи;

2) докази, які не оцінювалися судом, стосовно обставин, що були встановлені судом (ч. 4 ст. 320).

При перегляді судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами суд не може виходити за межі тих вимог, які були предметом розгляду при ухваленні судового рішення, яке переглядається, розглядати інші вимоги або інші підстави позову.

У питанні перегляду судових рішень, визначених статтею 320 ГПК слід звернути увагу на існуючий досвід правозастосовчої діяльності.

В постанові ВГСУ від 18.04.2017 р. у справі №924/43/15 зазначено, що перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами є окремою процесуальною формою судового процесу, яка визначається юридичною природою цих обставин.

Згідно пункту 2 постанови Пленуму Вишого господарського суду України №17 від 26 грудня 2011 р. «Про деякі питання практики перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами», до нововиявлених обставин належать матеріально-правові факти, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші факти, які мають значення для правильного вирішення спору або розгляду справи про банкрутство. Необхідними ознаками існування нововиявлених обставин є одночасна наявність таких трьох умов: по- перше, їх існування на час розгляду справи, по-друге, те, що ці обставини не могли бути відомі заявнику на час розгляду справи, по-третє, істотність даних обставин для розгляду справи (тобто коли врахування їх судом мало б наслідком прийняття іншого судового рішення, ніж те, яке було прийняте).

Згідно п. 8.6 вказаної вище постанови ВГСУ, прийняття та розгляд заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами не означає обов'язкового скасування чи зміни рішення, що переглядається. Результат перегляду повинен впливати з оцінки доказів, зібраних у справі, і встановлення господарським судом на основі цієї оцінки наявності або відсутності нововиявлених обставин, визначення їх істотності для правильного вирішення спору або розгляду справи про банкрутство. Господарський суд вправі змінити або скасувати судові рішення за нововиявленими обставинами лише за умови, що ці обставини впливають на юридичну оцінку обставин, здійснену судом у судовому рішенні, що переглядається.

Порядок і строк подання заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами здійснюється відповідно до вимог статті 321 ГПК.

Заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами може бути подано:

- 1) з підстави, визначеної пунктом 1 частини другої статті 320 ГПК, – учасниками справи протягом тридцяти днів з дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про існування обставин, що стали підставою для перегляду судового рішення;
- 2) з підстави, визначеної пунктом 2 частини другої статті 320 ГПК, – учасниками справи протягом тридцяти днів з дня, коли вирок (ухвала) у кримінальному провадженні набрав (набрала) законної сили;
- 3) з підстави, визначеної пунктом 3 частини другої статті 320 ГПК, – учасниками справи протягом тридцяти днів з дня набрання законної сили судовим рішенням, яким скасовано судові рішення, що стало підставою для ухвалення судового рішення, яке підлягає перегляду;
- 4) з підстави, визначеної пунктом 1 частини третьої статті 320 ГПК, – учасниками справи протягом тридцяти днів з дня офіційного оприлюднення відповідного рішення Конституційного Суду України;
- 5) з підстави, передбаченої пунктом 2 частини третьої статті 320 ГПК, може бути подана особою, на користь якої постановлено рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, не пізніше тридцяти днів з дня, коли така особа дізналася або могла дізнатися про набуття цим рішенням статусу

остаточного;

б) з підстави, передбаченої пунктом 3 частини третьої статті 320 ГПК, – учасниками справи протягом тридцяти днів з дня, коли вирок у кримінальному провадженні набрав законної сили.

З урахуванням приписів частини першої статті 321 ГПК заява про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами може бути подана:

1) з підстави, визначеної пунктом 1 частини другої статті 320 ГПК, – **не пізніше трьох років** з дня набрання таким судовим рішенням законної сили;

2) з підстав, визначених пунктами 2, 3 частини другої та частиною третьою статті 320 ГПК, – **не пізніше десяти років** з дня набрання таким судовим рішенням законної сили (ч. 2 ст. 321).

Частиною третьою статті 321 ГПК встановлено, що строки, визначені в частині другій статті 321 ГПК, **не можуть бути поновлені**.

Заява про перегляд судового рішення суду першої інстанції з підстав, визначених частиною другою, пунктами 1, 3 частини третьої статті 320 ГПК, подається до суду, який ухвалив судове рішення.

Заява про перегляд судових рішень судів апеляційної і касаційної інстанцій з підстав, зазначених у частині четвертій статті 321 ГПК, якими змінено або скасовано судове рішення, подається до суду тієї інстанції, яким змінено або ухвалено нове судове рішення.

Заява про перегляд судового рішення з підстави, визначеної пунктом 2 частини третьої статті 320 ГПК, подається до Верховного Суду і розглядається у складі Великої Палати.

Форму і зміст заяви про перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами визначає стаття 322 ГПК.

§ 16. Загальнообов'язковість судових рішень

Загальний принцип обов'язковості судового рішення є однією із основних засад судочинства визначених Конституцією України.

Згідно статті 129-1 Конституції суд ухвалює рішення іменем України.

Судове рішення є обов'язковим до виконання.

Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд.

Зазначені норми Конституцією України знайшли своє відображення і господарському процесуальному законодавстві.

Систему органів примусового виконання рішень становлять:

- 1) Міністерство юстиції України;
- 2) органи державної виконавчої служби, утворені Міністерством юстиції України в установленому законодавством порядку.

Згідно статті 326 ГПК судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними

договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – і за її межами.

Невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, встановленої законом.

Згідно частини першої статті 327 ГПК виконання судового рішення здійснюється на підставі наказу, виданого судом, який розглядав справу як суд першої інстанції.

Згідно пункту 1-1 Закону України «Про виконавче провадження» від 06. 2016 р., підлягають примусовому виконанню рішення на підставі судового наказу, який є виконавчим документом.

Примусове виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та у передбачених Законом України «Про виконавче провадження» випадках на приватних виконавців, правовий статус та організація діяльності яких встановлюються Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02. 06. 2016 р.

Накази суду викладаються в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи шляхом заповнення відповідних форм процесуальних документів, передбачених Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему, і підписуються електронним цифровим підписом судді (в разі колегіального розгляду – електронними цифровими підписами всіх суддів, що входять до складу колегії).

Підставою для виконання суб'єктом державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань судового рішення, що набрало законної сили, є його примірник в електронній формі, надісланий суб'єкту державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань у порядку інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром судових рішень та Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, затвердженому Міністерством юстиції України спільно з Державною судовою адміністрацією України.

Згідно частини третьої статті 327 ГПК наказ, судовий наказ, а у випадках, встановлених ГПК, – ухвала суду є виконавчими документами. Наказ, судовий наказ, ухвала суду мають відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом.

Стаття 4 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює вимоги до виконавчого документа.

У виконавчому документі зазначаються:

- 1) назва і дата видачі документа, найменування органу, прізвище, ім'я, по батькові та посада посадової особи, яка його видала;
- 2) дата прийняття і номер рішення, згідно з яким видано документ;
- 3) повне найменування (для юридичних осіб) або прізвище, ім'я та, за наявності, по батькові (для фізичних осіб) стягувача та боржника, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або адреса місця проживання чи перебування (для фізичних осіб), дата народження боржника – фізичної особи;
- 4) ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань стягувача та боржника (для юридичних осіб – за наявності); реєстраційний номер облікової картки

платника податків або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання в установленому порядку відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті) боржника (для фізичних осіб – платників податків);

5) резолютивна частина рішення, що передбачає заходи примусового виконання рішень;

6) дата набрання рішенням законної сили (крім рішень, що підлягають негайному виконанню);

7) строк пред'явлення рішення до виконання.

У виконавчому документі можуть зазначатися інші дані (якщо вони відомі суду чи іншому органу (посадовій особі), що видав виконавчий документ), які ідентифікують стягувача та боржника чи можуть сприяти примусовому виконанню рішення, зокрема місце роботи боржника – фізичної особи, місцезнаходження майна боржника, реквізити рахунків стягувача і боржника, номери їх засобів зв'язку та адреси електронної пошти.

У разі пред'явлення до примусового виконання рішення міжнародного юрисдикційного органу у випадках, передбачених міжнародним договором України, такий виконавчий документ повинен відповідати вимогам, встановленим міжнародним договором України.

У разі якщо рішення ухвалено на користь кількох позивачів або проти кількох відповідачів, а також якщо належить передати майно, що перебуває в кількох місцях, чи резолютивною частиною рішення передбачено вчинення кількох дій, у виконавчому документі зазначаються один боржник та один стягувач, а також визначається, в якій частині необхідно виконати таке рішення, або зазначається, що обов'язок чи право стягнення є солідарним.

Виконавчий документ підписується уповноваженою посадовою особою із зазначенням її прізвища та ініціалів і скріплюється печаткою. Скріплення виконавчого документа печаткою із зображенням Державного Герба України є обов'язковим, якщо орган (посадова особа), який видав виконавчий документ, згідно із законом зобов'язаний мати таку печатку.

Виконавчий документ повертається стягувачу органом державної виконавчої служби, приватним виконавцем без прийняття до виконання протягом трьох робочих днів з дня його пред'явлення, якщо:

1) рішення, на підставі якого видано виконавчий документ, не набрало законної сили (крім випадків, коли рішення у встановленому законом порядку допущено до негайного виконання);

2) пропущено встановлений законом строк пред'явлення виконавчого документа до виконання;

3) боржника визнано банкрутом;

4) Національним банком України прийнято рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку-боржника;

5) юридичну особу – боржника припинено;

6) виконавчий документ не відповідає вимогам, передбаченим цією статтею, або якщо стягувач не подав заяву про примусове виконання рішення відповідно до статті 26 цього Закону;

7) виконання рішення не передбачає застосування заходів примусового виконання рішень;

8) стягувач не надав підтвердження сплати авансового внеску, якщо

авансування є обов'язковим;

9) виконавчий документ не підлягає виконанню органами державної виконавчої служби, приватним виконавцем;

10) виконавчий документ пред'явлено не за місцем виконання або не за підвідомчістю.

У разі невідповідності виконавчого документа вимогам, передбаченим цією статтею, стягувач має право звернутися до суду чи іншого органу (посадової особи), що видав виконавчий документ, щодо приведення його у відповідність із зазначеними вимогами.

При поверненні стягувачу виконавчого документа без прийняття до виконання стягувачу повертається сплачений ним авансовий внесок.

Протягом п'яти днів після набрання судовим рішенням законної сили виконавчий документ, зазначений в частині третій статті 327 ГПК, вноситься до Єдиного державного реєстру виконавчих документів, а його копія (текст), що містить інформацію про веб-адресу такого документа у Єдиному державному реєстрі виконавчих документів, надсилається стягувачу на його офіційну електронну адресу, або, у разі її відсутності, рекомендованим чи цінним листом (ч. 4 ст. 327).

Якщо судові рішення прийнято на користь декількох позивачів чи проти декількох відповідачів, або якщо виконання повинно бути проведено в різних місцях чи рішенням передбачено вчинення кількох дій, видаються декілька наказів, у яких зазначаються один боржник та один стягувач, а також визначається, в якій частині необхідно виконати судові рішення, або зазначається, що обов'язок чи право стягнення є солідарним.

За заявою особи, на користь якої ухвалено рішення, суд з метою забезпечення виконання рішення суду може вжити заходи, передбачені статтею 137 ГПК.

У разі вирішення питання про: виправлення помилки у виконавчому документі; визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню; забезпечення виконання судового рішення; стягнення на користь боржника безпідставно одержаного стягувачем за виконавчим документом; поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання; відстрочення чи розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання; звернення стягнення на грошові кошти, що належать третім особам, та нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому законом порядку; зупинення виконання (дії) судового рішення; заміну сторони виконавчого провадження

— суд вносить відповідну ухвалу до Єдиного державного реєстру виконавчих документів не пізніше двох днів з дня її постановлення у порядку, передбаченому частиною третьою статті 327 ГПК.

Якщо судом вживалися заходи забезпечення позову, суд вносить до Єдиного державного реєстру виконавчих документів наявні у суді документи, що підтверджують виконання відповідної ухвали суду.

Положення про Єдиний державний реєстр виконавчих документів затверджується спільним нормативно-правовим актом Міністерства юстиції України та Державної судової адміністрації України (ч. 9 ст. 327).

Також в країні діє автоматизована система виконавчого провадження, яка забезпечує збирання, зберігання, облік, пошук, узагальнення, надання відомостей про виконавче провадження, формування Єдиного реєстру боржників та захист від несанкціонованого доступу.

Єдиний реєстр боржників формується з метою оприлюднення в режимі реального часу інформації про невиконані майнові зобов'язання боржників та запобігання відчуженню боржниками майна.

Відповідно до «Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження», затвердженого наказом Міністерства юстиції України № 2432/5 від 05.08.2016 р., система забезпечує інформаційну взаємодію з іншими реєстрами та базами даних державних органів, що містять дані про майно, доходи боржника. Порядок доступу до такої інформації з баз даних та реєстрів встановлюється Міністерством юстиції України разом із державними органами, які забезпечують їх ведення.

До виключної компетенції суду відноситься виправлення помилки у виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню.

§ 17. Виконання судових рішень

Суд, який видав виконавчий документ, може за заявою стягувача або боржника виправити помилку, допущену при його оформленні або видачі, чи визнати виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню, а також визнати виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, якщо його було видано помилково або якщо обов'язок боржника відсутній повністю чи частково у зв'язку з його припиненням, добровільним виконанням боржником чи іншою особою або з інших причин. **Суд розглядає заяву в десятиденний строк** з дня її надходження у судовому засіданні з повідомленням стягувача та боржника і постановляє ухвалу. Неявка стягувача і боржника не є перешкодою для розгляду заяви. До розгляду заяви суд має право своєю ухвалою зупинити виконання за виконавчим документом або заборонити приймати виконавчий документ до виконання.

Про виправлення помилки у виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню, суд постановляє ухвалу. Якщо стягнення за таким виконавчим документом уже відбулося повністю або частково, суд одночасно з вирішенням вказаних питань на вимогу боржника стягує на його користь безпідставно одержане стягувачем за виконавчим документом.

Ухвала суду за результатами розгляду заяви може бути оскаржена у порядку, встановленому ГПК.

У разі пропуску строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання, стаття 329 ГПК визначає поновлення строку.

У разі пропуску строку для пред'явлення наказу, судового наказу до виконання з причин, визнаних судом поважними, пропущений строк може бути поновлено.

Заява про поновлення пропущеного строку подається до суду, який розглядав справу як суд першої інстанції, і розглядається в судовому засіданні з повідомленням учасників справи **в десятиденний строк**. Їхня неявка не є перешкодою для вирішення питання про поновлення пропущеного строку.

Про поновлення строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання суд постановляє ухвалу.

В процесі виконання судового рішення сторони можуть прийняти рішення укласти мирову угоду, а стягувач може відмовитися від примусового виконання рішення.

Згідно частини першої статті 330 ГПК мирова угода, укладена між сторонами, або заява про відмову стягувача від примусового виконання в процесі виконання рішення подається в письмовій формі державному або приватному виконавцеві, який не пізніше триденного строку передає її для затвердження до суду, який видав виконавчий документ.

Питання затвердження мирової угоди у процесі виконання рішення, задоволення заяви про відмову стягувача від примусового виконання рішення вирішується судом **протягом десяти днів** з дня надходження до суду відповідної заяви, про що постановляється ухвала.

Суд має право відмовити у затвердженні мирової угоди у процесі виконання рішення з підстав, визначених статтею 192 ГПК, а у задоволенні заяви про відмову від примусового виконання рішення – з підстав, визначених статтею 191 ГПК (ч. 3 ст. 330).

Отже, в процесі виконання судового рішення між сторонами може бути укладена мирова угода. Однак, специфіка такої угоди полягає в тому, що на відміну від мирової угоди, яка вкладається з метою врегулювання спору (ч. 1 ст. 192), мирова угода в процесі виконання рішення не може укладатись з метою врегулювання спору. Така мирова угода не може виходити за спірних правовідносин сторін, які бажають укласти мирову угоду.

Стаття 331 ГПК визначає можливість відстрочення або розстрочення виконання судового рішення, зміна способу та порядку виконання судового рішення.

За заявою сторони суд, який розглядав справу як суд першої інстанції, може відстрочити або розстрочити виконання рішення, а за заявою стягувача чи виконавця (у випадках, встановлених законом), – встановити чи змінити спосіб або порядок його виконання.

Заява про встановлення або зміну способу або порядку виконання, відстрочення або розстрочення виконання судового рішення розглядається у **десятиденний строк** з дня її надходження у судовому засіданні з повідомленням учасників справи.

Підставою для встановлення або зміни способу або порядку виконання, відстрочки або розстрочки виконання судового рішення є обставини, що істотно ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим.

Вирішуючи питання про відстрочення чи розстрочення виконання судового рішення, суд також враховує:

- 1) ступінь вини відповідача у виникненні спору;
- 2) стосовно фізичної особи – тяжке захворювання її самої або членів її сім'ї, її матеріальний стан;
- 3) стихійне лихо, інші надзвичайні події тощо.

Розстрочення та відстрочення виконання судового рішення не може перевищувати одного року з дня ухвалення такого рішення, ухвали, постанови.

При відстроченні або розстроченні виконання судового рішення суд може вжити заходів щодо забезпечення позову.

Про відстрочення або розстрочення виконання судового рішення, встановлення чи зміну способу та порядку його виконання або відмову у вчиненні відповідних процесуальних дій постановляється ухвала, яка може бути оскаржена. У необхідних випадках ухвала надсилається установі банку за місцезнаходженням боржника або державному виконавцю, приватному виконавцю.

Питання відстрочки або розстрочки виконання, встановлення чи зміна способу і порядку виконання рішення регулюється ст. 33 Закону України

«Про виконавче провадження», відповідно до якого за наявності обставин, що ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим (хвороба сторони виконавчого провадження, відрядження сторони виконавчого провадження, стихійне лихо тощо), сторони мають право звернутися до суду, який розглядав справу як суд першої інстанції, із заявою про відстрочку або розстрочку виконання рішення. Рішення про розстрочку виконується в частині та у строки, встановлені цим рішенням.

За заявою стягувача виконавець може відстрочити або розстрочити виконання рішення (крім судового рішення), за наявності обставин, передбачених частиною першою цієї статті, про що виносить відповідну постанову.

За наявності обставин, що ускладнюють виконання судового рішення або роблять його неможливим, сторони, а також виконавець за заявою сторін або державний виконавець з власної ініціативи у випадку, передбаченому Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», мають право звернутися до суду, який розглядав справу як суд першої інстанції, із заявою про встановлення або зміну способу і порядку виконання рішення.

Можливість зупинення виконання судового рішення здійснюється у відповідності до норм статті 332 ГПК.

Суд касаційної інстанції за заявою учасника справи або за своєю ініціативою може зупинити виконання оскарженого рішення суду або зупинити його дію (якщо рішення не передбачає примусового виконання) до закінчення його перегляду в касаційному порядку.

Про зупинення виконання або зупинення дії судового рішення постановляється ухвала.

Суд касаційної інстанції у постанові за результатами перегляду оскаржуваного судового рішення вирішує питання про поновлення його виконання (дії).

Зупинення вчинення виконавчих дій, також здійснюється на підставі пункту 6 частини першої ст. 34 Закону України «Про виконавче провадження», відповідно до якого виконавець зупиняє вчинення виконавчих дій у разі надання судом, який видав виконавчий документ, відстрочки виконання рішення.

Згідно ст. 38 вказаного Закону зупинення виконавчого провадження у разі поновлення судом строку подання апеляційної скарги або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду.

Виконавче провадження зупиняється виконавцем у разі поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду (крім виконавчих документів, що підлягають негайному виконанню).

Про зупинення виконавчого провадження виконавець виносить постанову не пізніше наступного робочого дня з дня отримання судового рішення.

14. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

Наочні засоби:

1. Слайдові презентації у програмі Microsoft Office PowerPoint
2. Інформаційні стенди у навчальній аудиторії
3. Нормативно-технічна документація

Адреси сайтів в INTERNET:

1. Інформаційно-пошукова системи по законодавству <http://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. Узагальнення практики Вищого господарського суду України <http://www.arbitr.gov.ua>

15. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основна література

Нормативно-правові акти

- Конституція України // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
- Конвенція про захист прав людини та основних свобод // ГУ. – 10 січня 2001 р. – № 3 (2503).
- Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. // ВВР. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
- Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // ВВР. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст.144.
- Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // ВВР. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст.492
- Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 р.// УК. – 17 серпня 2005 р. – № 153–154.
- Закон України від 14 травня 1992 «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» // ВВР. – 1992. – № 31. – ст. 440.
- Закон України від 26 листопада 1993 р. «Про Антимонопольний комітет України» //ВВР. – 1993. – № 50. – Ст. 472.
- Закон України від 24 лютого 1994 р. «Про міжнародний комерційний арбітраж»// ВВР. – 1994. – № 25. – Ст. 198.
- Закон України від 16 жовтня 1996 р. «Про Конституційний Суд України» //ВВР. – 1996. – № 49. – Ст. 272.
- Закон України від 17 липня 1997 р. «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р., Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» // ВВР. – 1997. – № 40. – Ст. 263.
- Закон України від 21.04.1999 р. «Про виконавче провадження» // ВВР. – 1999. – № 24. – Ст. 207.
- Закон України від 01 листопада 2001 р. «Про захист економічної конкуренції» // ВВР. – 2001. – № 12. – Ст. 260.
- Закон України від 11 травня 2004 р. «Про третейські суди» // ВВР. – 2004. – № 35. – Ст. 412.
- Закон України від 22 грудня 2005 р. «Про доступ до судових рішень» // УК. – 2006. – № 73–74. – 18 квітня 2006 р.
- Закон України від 23 лютого 2006 р. «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» // УК. – 30 березня 2006 р. – № 60.
- Закон України від 07 липня 2010 р. «Про судоустрій і статус суддів» // УК від 12.08.2010 р. – № 148.

Судова практика

Практика Європейського Суду з прав людини

Рішення Європейського Суду з прав людини від 25 липня 2003 р. у справі «Совтрансавто-Холдинг проти України» // Вісник господарського судочинства. – 2004. – № 1. – С. 372–390.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі Агрокомплекс проти України, по. 23465/03, від 06.10.2011)

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі Яременко проти України, по. 32092/02, від 12.06.2008)

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі Шульга проти України, по. 16652/04, від 02.12.2010)

Рішення Європейського Суду з прав людини у справах Желтяков проти України, по. 4994/04, від 09.06.2011, Тарнопольська та інші проти Росії, по. 11093/07, 14558/07, 19660/07, 30166/07, 46736/07, 52681/07, 52985/07, 10633/08, 10652/08, 12694/08, 15437/08, 16691/08, 19447/08, 19457/08, 20857/08, 20872/08, 22546/08, 25820/08, 25839/08, 25845/08, від 09.07.2009)

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі Янголенко проти України, по. 14077/05, від 10.12.2009)

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі Янголенко проти України, по. 14077/05, від 10.12.2009)

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі Volovik v. Ukraine, по. 15123/03, § 43, від 06.12.2007

Рішення Європейського Суду з прав людини у справах: MPP Golub v. Ukraine (dec.), по. 6778/05, від 03.04.2006; Masa Invest Grup v. Ukraine (dec.), по. 3540/03, від 11.10.2005

Практика Конституційного Суду України

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) від 08 квітня 1999 р. № 3-рп/99 // ОВУ. – 1999. – № 15. – Ст. 614.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про чинність Закону України «Про Рахункову палату», офіційного тлумачення положень частини другої статті 150 Конституції України, а також частини другої статті 70 Закону України «Про Конституційний Суд України» стосовно порядку виконання рішень Конституційного Суду України (справа про порядок виконання рішень Конституційного Суду України) від 14 грудня 2000 р. № 15-рп/2000 // ОВУ. – 2000. – № 51. – стор. 80. – Ст. 2226.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) від 09 липня 2002 р. № 15-рп/2002// ОВУ. – 2002. – № 28. – Ст. 1333.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів»

(справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) від 01 грудня 2004 р. № 19-рп/2004 // ОВУ. – 2004. – № 49. – стор. 62. – Ст. 3220.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 // УК. – 15 грудня 2004 р. – № 239.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням закритого акціонерного товариства «Оболонь» та громадянина Винника Віктора Володимировича про офіційне тлумачення положень частини другої статті 28 Закону України «Про господарські товариства», пункту 1, абзацу першого пункту 5 статті 4 Закону України «Про власність» (справа про права акціонерів ЗАТ) від 11 травня 2005 р. № 4-рп/2005 // Вісник Конституційного Суду України. – 2005. – № 2. – Ст.23–29.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців сьомого, одинадцятого статті 2, статті 3, пункту 9 статті 4 та розділу VIII «Третейське самоврядування» Закону України «Про третейські суди» (справа про завдання третейського суду) від 10 січня 2008 року № 1-рп/2008// ОВУ. – 2008. – № 28. – стор. 145. – Ст. 903.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 52 народних депутатів України та за конституційним поданням Верховної Ради Автономної Республіки Крим щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 15 Кодексу адміністративного судочинства України, статті 7 Цивільного процесуального кодексу України (справа про мову судочинства) від 22 квітня 2008 року N 8-рп/2008 // ОВУ. – 2008. – № 33. – стор. 61. – Ст. 1102.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009 // ОВУ. – 2009. – № 79. – стор. 62. – Ст. 2694.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів «найвищий судовий орган», «вищий судовий орган», «касаційне оскарження», які містяться у статтях 125, 129 Конституції України від 11 березня 2010 року № 8-рп/2010 // ОВУ. – 2010. – № 21. – Ст. 882.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» статті 12 Земельного кодексу України, пункту 1 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України від 01 квітня 2010 року № 10-рп/2010 // ОВУ. – 2010. – № 27. – Ст. 1069.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів та Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Кримінально-процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України (щодо принципу інстанційності в системі судів загальної юрисдикції) від 12 липня 2011 року № 9-рп/2011 // ОВУ. – 2011. – № 60. – Ст. 2418.

Практика Верховного Суду України

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29 грудня 1976 р. № 11 «Про судові рішення»// Постанови Пленуму Верховного Суду України. 1972-2002. Офіційне видання/ [заг. ред. В. Т. Маляренка]. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – С. 256.

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 1990 р. № 9 «Про практику застосування судами процесуального законодавства при розгляді цивільних справ по першій інстанції»// Постанови Пленуму Верховного Суду України. 1972–2002. Офіційне видання/ [заг. ред. В. Т. Маляренка]. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – С. 251.

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 01 листопада 1996 р. № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя»// Постанови Пленуму Верховного Суду України. 1972-2002. Офіційне видання/ [заг. ред. В.Т.Маляренка]. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – С.9–10.

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 1997 р. № 8 «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» // Вісник Верховного Суду України. – 1997. – № 3.

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 грудня 2003 року № 14 «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність органів і посадових осіб державної виконавчої служби та звернень учасників виконавчого провадження» // Вісник господарського судочинства. – 2004. – № 2.

Інформаційний лист Верховного Суду України від 26 грудня 2005 року № 3.2.-2005 «Щодо застосування господарськими судами України положень процесуального законодавства стосовно розмежування компетенції між спеціалізованими адміністративними і господарськими судами» [електронний ресурс]// Комп'ютерна правова система “Законодавство України” : правова серія «Інфодиск». – Режим доступу: <http://www.infodisk.com.ua>.

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 року № 8 «Про незалежність судової влади» // Вісник господарського судочинства. – 2007. – № 4.

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 року № 13 «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>

Практика Вищого господарського суду України

Роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 12.09.1996 р. № 02-5/333 «Про деякі питання практики застосування статті 121 Господарського процесуального кодексу України»

Роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 10.12.1996 р. № 02-5/422 «Про судові рішення»

Роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 04.03.1998 р. № 02-5/78 «Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського процесуального кодексу України»

Роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 11.11.1998 р. № 02-5/424 «Про деякі питання практики призначення судової експертизи»

Роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 26.01.2000 р. № 02-5/35 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 23.11.2001 р. № 01-8/1272 «Про деякі питання, пов'язані із застосуванням частини другої статті 82 Господарського процесуального кодексу України»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 26.03.2002 р. № 01-8/350 «Про деякі питання практики визначення підсудності справ та передачі справ з одного господарського суду до іншого господарського суду»

Роз'яснення Президії Вищого господарського суду України від 28.03.2002 р. № 04-5/365 «Про деякі питання практики виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів України»

Роз'яснення Президії Вищого господарського суду України від 22.05.2002 р. № 04-5/570 «Про деякі питання участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам»

Роз'яснення президії Вищого господарського суду України від 31.05.2002 р. № 04-5/608 «Про деякі питання практики розгляду справ за участю іноземних підприємств і організацій»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 18.11.2003 р. № 01-8/1427 «Про Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та юрисдикцію Європейського суду з прав людини» (в редакції інформаційного листа Вищого господарського суду України від 24.07.2008 р. № 01-8/451)

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 31.01.2005 р. № 01-8/157 «Про деякі питання судової практики, пов'язані з оскарженням ухвал господарських судів»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 14.04.2006 р. № 01-8/839 «Про деякі питання, пов'язані з видачею наказів господарськими судами»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 27.11.2006 р. № 01-8/2651 «Про деякі питання призначення судових експертів»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 12.12.2006 р. № 01-8/2776 «Про деякі питання практики забезпечення позову»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 20.04.2007 р. № 01-8/251 «Про деякі питання практики вжиття запобіжних заходів»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 03.08.2007 р. № 01-8/622 «Про деякі питання практики застосування статті 20 Господарського процесуального кодексу України»

Лист Вищого господарського суду України від 14.12.2007 р. № 01-8/973 «Про деякі питання практики застосування у вирішенні спорів окремих норм процесуального права»

Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 28.12.2007 р. № 04-5/14 «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 04.06.2008 р. № 01-8/348 «Про деякі питання, пов'язані зі строками проведення судових експертів»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 15.01.2010 р. № 01-08/12 «Про деякі питання практики застосування у вирішенні спорів окремих норм процесуального права (за матеріалами справ, розглянутих Верховним Судом України)»

Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 02.02.2010 р. № 04-06/15 «Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 09.03.2010 р. № 01-08/129 «Про деякі питання практики застосування у вирішенні спорів окремих норм процесуального права (за матеріалами справ, розглянутих Верховним Судом України)»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 15.03.2010 р. № 01-08/140 «Про деякі питання запобігання зловживанню процесуальними правами у господарському судочинстві»

Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 11.10.2010 р. № 2 «Про деякі питання практики застосування розділу XII-2 Господарського процесуального кодексу України»

Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 25.02.2011 р. № 3 «Про затвердження нової редакції Регламенту пленуму Вищого господарського суду України»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 04.03.2011 р. № 01-06/216 «Про Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України щодо оскарження рішення третейського суду та видачі виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду»

Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 17.05.2011 р. № 6 «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин»

Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 17.05.2011 р. №7 «Про деякі питання практики застосування розділу XII Господарського процесуального кодексу України»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 25.08.2011 р. № 01-06/1175/2011 «Щодо судового збору»

Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 24.10.2011 р. №10 «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам»

Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 24.10.2011 р. № 11 «Про деякі питання практики застосування розділу XII-1 Господарського процесуального кодексу України»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 21.11.2011 р. № 01-06/1623/2011 «Про практику застосування Вищим господарським судом України у розгляді справ окремих норм процесуального права»

Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 21.11.2011 р. № 01-06/1624/2011 «Про практику застосування Вищим господарським судом України у розгляді справ окремих норм матеріального права»

Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 26.12.2011 р. № 16 «Про деякі питання практики застосування заходів до забезпечення позову»

Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 26.12.2011 р. № 17 «Про деякі питання практики перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами»

Постанова Пленуму Вищого господарського суду від 26.12.2011 р. № 18 «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції»

Додаткова література

Бабенко В. В. Доказування в господарському процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / В. В. Бабенко; Академія правових наук України, НДІ приватного права і підприємництва. – К., 2007. – 19 с.

Балух В. Судова реформа – практичне застосування новел у господарському судочинстві / В. Балух // Право України. – 2011. – № 6. – С. 43–49.

Балюк І. А. Господарське процесуальне право: навч. посібник / І. А. Балюк. – К.: КНЕУ, 2018. – 224 с.

Баронов О. В. Третейский суд по совести / О.В. Баронов, В.Н. Тарасов // Третейский суд. – № 1. – СПб. – 2000. – С. 28–33.

Беляневич В. Е. Справи про визнання недійсними актів державних та інших органів
Беляневич В. Деякі питання перегляду Верховним Судом України судових рішень Вищого господарського суду України / В. Беляневич // Українське комерційне право. – 2011. – № 11. – С. 43–49.

Беляневич О. Про форми захисту прав суб'єктів господарювання / О. Беляневич // Українське комерційне право. – 2007. – № 8. – С. 62–69.

Беляневич О. Верховенство права і законність як принципи господарського процесуального права / О. Беляневич // Право України. – 2011. – № 6. – С. 13–20.

Борденюк В. В. Деякі питання розмежування повноважень між адміністративними та господарськими судами / В. В. Борденюк // Вісник господарського судочинства. – 2011. – № 1. – С. 131–137.

Борисова Е. А. Апелляция в гражданском (арбитражном) процессе / Е. А. Борисова. – М.: Городец, 2000. – 288 с.

Бояринцева М. А. Проблеми теорії та практики вжиття запобіжних заходів / М. А. Бояринцева // Вісник господарського судочинства. – 2003. – № 4. – С. 209–212.

Бринцев О. В. Правова сутність економічних спорів та способи їх вирішення / О. В. Бринцев. – Х.: Право, 2005. – 304 с.

Бринцев О. Про особливості запровадження принципу формальної істини у вітчизняному господарському процесі / О. Бринцев // Українське комерційне право. – 2011. – № 11. – С. 11–19.

Булгакова І. В. Електронні докази в господарському процесі: поняття та порядок застосування / І. В. Булгакова // Вісник господарського судочинства. – 2011. – № 1. – С. 85–90.

Булгакова І. В. Електронні докази в господарському процесі: поняття і порядок застосування / І. В. Булгакова // Вісник господарського судочинства. – 2011. – № 2. – С. 98–102.

Вінник О. М. Щодо питання про критерії розмежування адміністративних та господарських договорів / О. М. Вінник // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 2. – С. 71–80.

Вінник О. Спори, що виникають з відносин державно-приватного партнерства: проблеми підвідомчості / О. Вінник // Право України. – 2011. – № 6. – С. 62–66.

Віхров О. П. До питання про критерії розмежування господарської та адміністративної юрисдикції / О. П. Віхров, В. О. Коверзнев // Вісник господарського судочинства. – 2011. – № 2. – С. 104–110.

Гаврилiшин А. Альтернативні способи вирішення господарських спорів / А. Гаврилiшин, В. Козирєва // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 6–10.

Господарське процесуальне право / [ред. О. П. Подцерковний, М. Ю. Картузов]. – Х.: Одісей, 2012. – 400 с.

Господарське процесуальне право України / [ред. В. Л. Костюк]. – К.: Ін Юре, 2009. – 223 с.

Господарське процесуальне право України / [заг. ред. В. Д. Чернадчук]. – Суми: Університетська книга, 2006. – 331 с.

Господарське процесуальне право України : Підручник / [ред. О. І. Харитонової]. – К.: Істина, 2008. – 360 с.

Демченко С. Ф. Ефективність економічного судочинства / С. Ф. Демченко // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 4. – С. 42–47.

Демченко С. Ф. Медіація та додержання публічного порядку як складові функціонування модельних господарських судів / С. Ф. Демченко // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 5. – С. 43–48.

Демченко С. Ф. Паралелі і меридіани господарських та адміністративних судів /

Демченко С. Ф. Господарське процесуальне право: практикум / С. Ф. Демченко, Г. М. Остапович. – К.: Преса України, 2008. – 120 с.

Добровольский В. И. Проблемы корпоративного права в арбитражной практике / В. И. Добровольский. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 296 с.

Добровольська В. В. Деякі питання контролю у судочинстві України / свобод та практики Європейського суду з прав людини в господарському судочинстві: практичний аспект / М. К. Закурін // Вісник господарського судочинства. – 2009. – № 3. – С. 48–58.

Застосування норм матеріального та процесуального права у листах Вищого господарського суду України (1998 – 2010 роки) / [упоряд. І. В. Борисова та ін.]. – Х.: Право, 2011. – 290 с.

Захарченко Т. Арбітражний інститут Торгової палати м. Стокгольма / Т. Захарченко // Право України. – 2011. – № 11–12. – С. 291–299.

- Захарченко Т. Умови дійсності арбітражної угоди / Т. Захарченко // *Право України*. – 2007. – № 10. – С. 38–45.
- Згама А. О. Повноваження суду апеляційної інстанції щодо перевірки законності *Вісник Верховного Суду України*. – 2011. – № 2 (126). – С. 45–48.
- Картузов М. Ю. Запобіжні заходи в господарському процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / М. Ю. Картузов; Одеська державна юридична
- Корчак Н. Реалізація окремих норм законодавства про захист економічної конкуренції в процесі захисту прав суб'єктів господарювання (підприємницької діяльності) / Н. Корчак // *Українське комерційне право*. – 2007. – № 8. – С. 48–55.
- Коссака С. Порядок оскарження рішення третейського суду / С. Коссака // *Юридичний радник*. – 2008. – № 5. – С. 48–50.
- Коссака С. Примирення у третейському провадженні / С. Коссака // *Юридичний № 2*. – С. 97–101.
- Кот О. В. Судові акти в господарському процесі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / О. В. Кот; Академія правових наук України, НДІ приватного права С. 118–125.
- Кройтор В. А. Претензии и иски в практике разрешения хозяйственных споров: Науч.-практ. пособие / В. А. Кройтор. – Х.: Эспада, 2001. – 356 с.
- Кубко Є. Міжнародно-правові стандарти в господарському судочинстві (методологічні питання) / Є. Кубко // *Право України*. – 2011. – № 6. – С. 21–28.
- Кузнєцова Н. С. Господарська і адміністративна юрисдикція: проблеми розмежування / Н. С. Кузнєцова // *Вісник господарського судочинства*. – 2008. – № 2. – С. 77–79.
- Литвинова А. П. Проблеми процесуальних форм вирішення господарських спорів за відсутності відповідача у судовому процесі / А. П. Литвинова, С. В. Ребриста // *Вісник господарського судочинства*. – 2005. – № 3. – С. 29–32.
- Лебедев В. Міжнародний комерційний арбітраж / В. Лебедев, О. Чеботаренко // *Юридична газета*. – 2010. – № 38. – 21 вересня. – С. 8.
- Марченко Н. Правові засади реєстрації постійно діючих третейських судів / Н. Марченко, Н. Олофінська // *Юридичний журнал*. – 2006. – № 5. – С. 55–56.
- Михальський Ю. Правовий статус третейських судів / Ю. Михальський, В. Самохвалов // *Судоустрій і судочинство в Україні*. – 2007. – № 1. – С. 62–70.
- Наумчук // *Персонал*. – 2007. – № 4. – С. 79–82.
- Ніколенко Л. М. Доказування в господарському судочинстві: навчальний посібник / Л. М. Ніколенко. – Одеса: Фенікс; Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 415 с.
- Ніколенко Л. Зміст захисту в господарському судочинстві / Л. Ніколенко // *Підприємництво, господарство і право*. – 2009. – № 7. – С. 63–66.
- Ніколенко Л. М. Особливості господарських процесуальних відносин /
- Осетинський А. Й. Конкуренція судових юрисдикцій в аспекті забезпечення усталеної судової практики у земельних спорах / А. Й. Осетинський // *Вісник господарського судочинства*. – 2009. – № 5. – С. 21–24.
- Осетинський А. Й. Незалежність судової влади в Україні в контексті міжнародних стандартів / А. Й. Осетинський // *Вісник господарського судочинства*. – 2010. – № 3. – С. 83–92.
- Осетинський А. Сучасна роль касаційної інстанції в умовах реформування господарського судочинства / А. Осетинський // *Право України*. – 2011. – № 6. – С. 50–56.
- Павлова Н. В. Ускоренная судебная защита: Предварительные обеспечительные меры в коммерческом процессе / Н. В. Павлова. – М.: Дело, 2005. – 304 с.
- Подцерковний О. До проблеми примирення сторін у господарському процесі / О. Подцерковний // *Українське комерційне право*. – 2011. – № 11. – С. 20–26.

- Подцерковний О. П. Щодо підвищення ефективності примусового стягнення
 Попов М. Проблема преюдиции решений и тождественности исков применительно к третейским судам / М. Попов // Третейский суд. – 2001. – № 2. – С. 36–44.
- Потапенко В. І. Форми взаємовідносин судової влади і парламенту в аспекті забезпечення самостійності суду / В. І. Потапенко // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 4. – С. 150–159.
- Похиленко І. С. Відвід судді в господарському процесі / І. С. Похиленко // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 3. – С. 111–117.
- Притыка Д. Н. Арбитражный суд: проблемы организации и деятельности: Монография / Д. Н. Притыка. – К.: Оріяни, 2000. – 320 с.
- Притика Д. М. Правові засади організації і діяльності органів господарської юрисдикції та шляхи їх вдосконалення / Д. М. Притика. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 328 с.
- Притика Д. М. Запровадження міжнародних стандартів у господарському судочинстві / Д. М. Притика // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 1. – С. 87–97.
- Притика Д. Актуальні питання кодифікації господарського судочинства в Україні / Д. Притика // Право України. – 2011. – № 6. – С. 29–42.
- Притика Д. М. Арбітражний процес: навчальний посібник / Притика Д. М., Тітов М. І., Щербина В. С. – Х.: Консум, 1999. – Ч.ІІ. – 416 с.
- Притика Ю. Д. Третейський суд у системі альтернативних способів вирішення спорів / Ю. Д. Притика // Вісник господарського судочинства. – 2011. – № 6. – С. 73–77.
- Притика Ю. Д. Виконання рішень третейського суду / Ю. Д. Притика // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – № 2. – С. 53–64
- Проблемы науки гражданского процессуального права / [под ред. проф. В. В. Комарова]. – Х.: Право, 2002. – 440 с.
- Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: Монографія / [за заг. ред. професора В. В. Комарова]. – Х.: Харків юридичний. 2008. – 928 с.
- Репіна Ю. Зміни в ЗУ «Про третейські суди»: хто був ніким, той стане ВСІМ (Реалізація конституційної гарантії - судового захисту) / Ю. Репіна // Юридична газета. – 2009. – № 51–52. – 22 грудня.
- Резнікова В. В. Господарсько-процесуальне право України / В. В. Резнікова. – Самсін І. Л. Імператив професійної етики: межі справедливого втручання у поведінку судді / І. Л. Самсін // Вісник господарського судочинства. – 2011. – № 1. – С. 39–43.
- Сахнова Т. В. Судебная экспертиза / Т. В. Сахнова. – М.: Городец, 2000. – 368 с.
- Сердюк В. В. Верховний Суд України: Витоки, сучасність, перспективи: Монографія / В. В. Сердюк. – К.: Істина, 2008. – 304 с.
- Скуратовский М. Л. Подготовка дела к судебному разбирательству в арбитражном суде первой инстанции / М. Л. Скуратовский. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 200 с.
- Смітюх А. В. Реалізація права на касаційне оскарження судових актів особами, не
 Степанова Т. В. Місце судових доказів у процесі розгляду господарських спорів / Т. В. Степанова // Вісник господарського судочинства. – 2001. – № 4. – С. 183–186.
- Судебная экспертиза в арбитражном процессе / [под ред. Д. В. Гончарова, И. В. Решетникова]. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 256 с.
- Теліпко В. Е. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України / Теліпко В. Е.; [ред. Притика Д. М.]. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 608 с.
- Теньков С. О. Підвідомчість і розмежування компетенції судів у земельних спорах / Теньков С. О. // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 6. – С. 10–18.
- Теньков С. О. Електронні документи як предмет судового розгляду / Теньков С. О. // Вісник господарського судочинства. – 2010. – № 5. – С. 57–66.

Тимченко Г. П. Деякі проблемні питання підготовки справи до судового розгляду в Фонова О. Наказне провадження у господарському процесі (пропозиції до проекту Господарського процесуального кодексу України) / О. Фонова // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 11. – С. 51–54.

Фурса С. Проблеми виконання рішень господарських судів: нові механізми та відповідальність / С. Фурса // Право України. – 2011. – № 6. – С. 67–72.

Цірат Г. А. Міжнародний комерційний арбітраж: навч. посіб / Г. А. Цірат. – К.: Істина. – 2002. – 304 с.

Чапля О. Щодо поняття учасників господарського процесу / О. Чапля // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 2. – С. 134–135.

Шевчук С. Судовий захист прав людини: практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції / С. Шевчук. – К.: Реферат, 2006. – 848 с.

Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні / С. Шевчук. – К.: Реферат, 2007. – 640 с.

Шелухін М. Л. Господарське процесуальне право: навч. посібник у схемах. – К.: ЦУЛ, 2006. – 264 с.

Щербина В. С. Проблеми попередження господарських правопорушень в умовах становлення ринкової економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.04 / В. С. Щербина; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 1996. – 46 с.

Щербина В. Проблеми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання (матеріально-правовий та процесуальний аспекти) / В. Щербина // Українське комерційне право. – 2007. – № 8. – С. 12–20.

Щербина В. Деякі проблеми удосконалення господарського і господарського процесуального законодавства України / В. Щербина // Право України. – 2010. – № 10. – С. 13–18.

Щербина В. С. Історія розвитку господарської юрисдикції в Україні (1922–2011 роки) / В. С. Щербина // Вісник господарського судочинства. – 2011. – № 2. – С. 6–13.

Юлдашев С. Праворегулювання третейського розгляду господарських спорів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / С. О. Юлдашев; НАН України, Ін-т економ.-прав. дослідж. – Донецьк, 2006. – 18 с.

**«ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС»
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК**

Галузь знань 08 – Право
Спеціальність 081 – Право
Освітній ступінь – Бакалавр

Настіна Ольга Іванівна

Редактор О. О. Грушко

Комп'ютерна верстка: С.І. Сидоренко

Здано до складання 11.04.2019 р. Підписано до друку 10.09.2019 р.
Формат ум. др. арк. 2,1 зам. 6332 тираж 50
Сектор оперативної поліграфії РВІКВ БНАУ
09117, м. Біла Церква, Соборна пл 8; тел. 33-11-01